

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“21” червня 2024 р..

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ **перший (бакалавр)** _____
галузь знань _____ **03 Гуманітарні науки** _____
(шифр і назва)
спеціальність _____ **034 Культурологія** _____
(шифр і назва)
освітньо-професійна програма **Культурологія, Урбаністичні студії**
Філософія
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ **обов'язкова** _____
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ **філософський** _____

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету

“21” червня 2024 року, протокол № 11

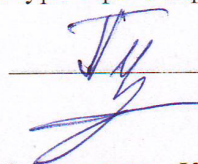
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософ. наук, доцент кафедри теорії культури і філософії науки Компанієць Л.В.

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського факультету

Протокол від “ 17 ” червня 2024 року № 11

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

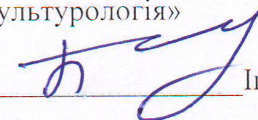
(підпис)

Дмитрій ПЕТРЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Культурологія»

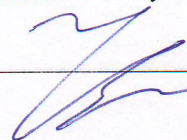
Гарант освітньо-професійної програми «Культурологія»

Ігор БІЛЕЦЬКИЙ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

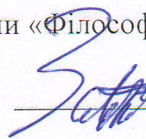
Гарант освітньо-професійної програми «Урбаністичні студії»

Дмитро ЧОРНИЙ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Філософія»

Гарант освітньо-професійної програми «Філософія»

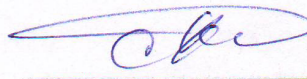

Наталія ЗАГУРСЬКА

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету

Протокол від “ 21 ” червня 2024 року № 11

Голова методичної комісії філософського факультету

Сергій ГОЛІК

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Релігієзнавство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань **03 – Гуманітарні науки**

спеціальності **034 – Культурологія, 033 - Філософія**

освітньо-професійні програми: **Культурологія, Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів, Урбаністичні студії, Філософія**

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. *Мета викладання навчальної дисципліни:* ознайомити студентів з релігією в різноманітності її проявлення, а також з основними досягненнями релігієзнавчої думки.

1.2. *Основними завданнями вивчення дисципліни є:*

- уявити фундаментальні поняття релігієзнавчої науки та вміти їх застосовувати в процесі аналізу різноманітних релігійних явищ,

- знати основні характеристики доктрини та ритуалу провідних релігійних течій;

- вивчити характер і зміст вирішення світоглядних проблем релігійною думкою.

1.3. Кількість кредитів – 6

1.4. Загальна кількість годин – 180

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
3-й	2-й – 3-й
Лекції	
32 год.	10 год.

Практичні, семінарські заняття	
32 год.	6 год.
Лабораторні заняття	Не передбачаються
0 - год.	
Самостійна робота	Не передбачаються
116 - год.	
Індивідуальні завдання	
Не передбачаються	

1.6. Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- знання про фундаментальні поняття релігієзнавчої науки; знання про сучасні релігійні течії, їх доктрину, ритуал, історичну еволюцію;
- знання про досягнення релігієзнавчої думки та про видатних її представників; знання про характер і зміст вирішення світоглядних проблем релігійною та світською думкою;
- уміння інтерпретувати релігійні тексти, виявляти їх світоглядний сенс, аналізувати філософську літературу, яка стосується релігії;
- здатність до узагальнення сучасних досягнень науки, філософії, релігієзнавства та суспільної думки.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Релігієзнавство як галузь гуманітарного знання.

Предмет релігієзнавства. Визначення предмету релігієзнавства. Релігія як об'єкт вивчення. Основні види відношення до релігії та їх дослідження релігієзнавством. Досвід релігієзнавства як об'єкт дослідження в релігієзнавстві.

Теологічне та академічне релігієзнавство. Контури теологічного та світсько-академічного вивчення релігії. Різниця між теологічним та академічним релігієзнавством з позиції контексту вивчення. Проблема Бога в релігієзнавстві. Різниця між теологічним та академічним релігієзнавством з позиції питання про співвідношення віри та розуму. Різниця між теологічним та академічним релігієзнавством з позиції мети вивчення релігії.

Мета та завдання курсу академічного релігієзнавства. Релігієзнавство та «науковий атеїзм». Релігієзнавство та проблема приватних переконань. Звернення до релігії як звернення до людини та її культури. Огляд літератури з курсу.

Тема 2. Сутність релігії.

Характеристика надприродного. Поняття надприродного та його аспекти (онтологічний, гносеологічний, екзистенційний). Філософська та релігійна парадигми надприродного. Місце та роль надприродного в релігійній культурі. Сутнісні характеристики релігії.

Священне та мирське. Визначення священного (сакрального) та мирського (профанного) та основні функції священного у відношенні до мирського. Роль надприродного і табу в конституванні священного. Тремendum та фасцинування як амбівалентні характеристики сакрального. «Моменти» енергійності, *mayestas*, *augustum* у

визначенні священного. Основні напрями взаємовідношення священного та мирського (сакралізація та профанізація).

Тема 3. Релігія як явище культури

Роздум про релігію як роздум про культуру. Визначення культури.

Компоненти культури: антропологічний, процесуальний, результативний. Культуротворча роль артефактів, цінностей, норм, знаків. Роздум про релігію як роздум про людину та її життєдіяльність. Роздум про релігію як роздум про культурну творчість. Роздум про релігію як роздум про цінності та ідеали, що утворюються людиною. Роздум про релігію як роздум про знаково-символичний вимір культури. Роздум про релігію як роздум про регуляторний механізм культури. Роздум про релігію як роздум про культурні традиції у різноманітних конфесійних модифікаціях. Антропологічний, аксіологічний, семіотичний, регуляторний виміри релігійної культури.

Антропологічний вимір релігії. Питання про релігію як питання про людину. Релігія як простір виразу осмислення з боку людини себе самої. Релігія як простір осмислення людиною навколишнього світу та відношення до нього. Релігія як простір освідомлення людиною глибинного протиріччя між ідеальним прагненням та реальним станом життя, а також прагнення подолати фундаментальні протиріччя свого буття. Етіологічний та прагматологічний аспекти осмислення життя людини у релігії.

Аксіологічний вимір релігії. Питання про релігію як питання про цінності та ідеали, що людина виражає в даній культурі. Значення теологічних, екзистенційних, моральних, аскетичних, ритуальних цінностей. Ціннісна шкала. Фінальні та інструментальні цінності. Роль ідеалів у формуванні релігійної культури.

Семіотичний вимір культури. Питання про релігію як питання про знакові засоби самовираження культури. Зовнішня та внутрішня (сміслова) аспекти знаку. Знаки як носії інформації та їх реконструкція. Сакральні значення як важливіший механізм сакралізації, та засіб утворення релігійних текстів (механізм семіотизації релігійної культури).

Тема 4. Індуїзм

Формування індуїстської традиції. Шрутї та смріті. Індуїзм та ранні релігійні традиції в Індії. Криза брахманізму. Індуїзм як реформований брахманізм. Демократизація ритуалу: священні мандрівництва (ятри), священні танці, храми. Шрутї: Веди, Упанішади, Бхагавад-гіта. Смріті: Махабхарата та Рамаїана.

Боги індуїзму та ідея Брахману. Ведичні боги: Варуна, Індра, Яма. Характер індуїстського політеїзму. Тримурті: Брахма, Вішну, Шива. Ідея Брахмана та її значення у індуїстській традиції.

Вчення про мокшу. Сотеріологія брахманізму. Поняття сансари, карми та мокши. Шляхи досягнення мокши. Шлях знань (джняна-марга) та шлях дій (карма-марга). Форми аскетичної практики. Роль медитації в здійсненні мокши.

Кришнаїзм Формування кришнаїзму: давній культ Кришни. Бхагавад-гіта. Діяльність Бхактиведанта Свами Прабхупади та трансформація кришнаїзму. Поліформний монотеїзм. Ідея бога Кришни: Парабрахман, Бхагаван, Ішвара. Сотеріологія. Роль медитації.

Тема 5. Класичний буддизм

Буддистські культурні еталони. Виникнення буддизму. Буддизм і брахманізм. Образ Будди в класичному буддизмі. Буддовість як ідеал. Уявлення про архатів. Боддхисатва як культурний еталон.

Вчення про звільнення. Уявлення про сансару, майю, дхарми, скандхи та карму. Доктрина анатмавади. Ідея нірвани.

Чотири «благородні» істини. Вчення про страждання: чотири «благородні» істини: Дукха, Самудая, Ніродха, Магга (праджня, шила, самадха). Доктрини кшанікавади, анігі й анігі. Трішна та упеккха. Уявлення про буддистський “серединний шлях”.
Медитація. Смысл медитативної практики. Самадхабхавана та віпасанабхавана. Динаміка медитативного акту.

Тема 6. Течії буддизму.

Основні риси хінаяни та махаяни. “Шлях старіших” (тхеравада) та “шлях молодших” (махаяна). Два ідеала: ідеал архату та ідеал боддхисатви. Орієнтація на стан буддовості в махаяні та ідеал нірвани. Будди та боддхисатви махаяни. Смысл візуалізації будд і боддхисатв.

Доктрина шунї (шуньявада). Вчення Нагарджуни. Порожнеча як стан буддовості. Світоглядний зміст вчення про порожнечу. Девальвація уявлення про нірвану. “Алмазна сутра”.

Дзен-буддизм. Сутність і кардинальні принципи дзен. Саторі. Роль шунї. Відношення до мови і до священних текстів. Практика дзен. “Дзен безмовного просвітлення” (медитація) як практична реалізація саторі. “Дзен публичного діла”: вельди та коани.

Тема 7. Зороастризм

Характер дуалізму. Зенд-Авеста. Аша та Друдж. Ахура-Мазда (Ормузд) та Анхра-Майнью (Ахриман). Питання про виникнення зла. Ашвани та друджвани. Завдання для праведників.

Заратустра як релігійний реформатор та сакральна істота. Основні положення релігійної реформи Заратустри. Язати. Заратустра як сакральна істота та знаковий механізм сакралізації реформатора.

Есхатологія. Індивідуальна есхатологія. Міфічна картина про мандрівництво даєни. Глобальна есхатологія: ідеї кінця світу, Месії (Саошиант), воскресіння померлих, страшного суду, перетворення грішників, перемоги “царства світла”.

Культ вогню та обряди очищення. Вогонь у дихотомії священного та мирського. Поняття чистоти і нечистоти. Смысл обрядів очищення. Поховання померлих.

Тема 8. Іудаїзм

Ключові цінності іудаїзму. Іудаїзм як національна релігія. Ключові цінності іудаїзму: Бог, Заповіт, Ізраїль. Ідея Священного та святого Ізраїлю. Обрізання як символ Заповіту.

Віровчення. Тора і Талмуд. Позиція унітарного монотеїзму. Ідея богообраності Ізраїлю. Ідея Месії. Есхатологія.

Свята. Шабат. Пейсах. Шевуот. Суккот. Рош-Гашана. Синагога. Равінат.

Хасидизм. Сутність руху хасидів та його виникнення. Хасиди в Україні. Ідея релігійного благочестя. Культ цадиків.

Тема 9. Біблія як фундамент християнської традиції

Статус Біблії в християнській традиції та в релігієзнавстві. Біблія як культурний пам’ятник. Біблія як божественне одкровення. Загальний порівняльний аналіз Старого Заповіта з Новим Заповітом. Структура новозавітного канону та загальна характеристика його основних компонентів.

Основні положення євангельського вчення. Тема та головна ідея євангельських оповідей. Проблема Месії: основні аргументи його доказу (аналіз Євангелія від Матфія, розд. 1,3 та від Луки, розд. 2). Обґрунтування завдання Месії (аналіз Євангелія від Іоанна, розд. 3:16-21). Ідея жертвовної партиципації (аналіз Євангелія від Іоанна, розд. 15:1-13).

Християнське вчення у апостольських посланнях. Завдання апостольських послань. Основні положення христологічного вчення апостола Павла. Основні риси етики апостола Павла (аналіз послання ап. Павла до римлян 8:6-17). Значення послань апостола Павла в конфесійному самовизначенні християнства (вчення про Закон та Благодать у посланні до римлянів).

Тема 10. Християнське віровчення

Вчення про Трійцю. Позиція тринитарного монотеїзму. Ідея Бога – Творця, Промислителя світу та людської долі. Основні риси триадологічного вчення. Проблема обґрунтування ідеї рівності Бога Отця та Бога Сина.

Вчення про гріхопадіння. Міф про падіння Адама та Єви в християнській інтерпретації. Основні риси вчення про гріхопадіння та його світоглядне значення.

Христологія. Ісус Христос – Новий Адам. Завдання месіанського служіння Сина Божого. Вчення про Боговоплощення. Вчення про Спокуту. Вчення про Воскресіння та вознесіння. Світоглядне значення христології.

Есхатологія. Основні риси приватної есхатології. Основні риси глобальної есхатології. Альтернативні вчення про пекло. Світоглядне значення християнської есхатології.

Тема 11. Православ'я

Автокефальні та автономні церкви. Поняття автокефальних та автономних церковей. Православні церкви у сучасній Україні та проблема єдиної православної Церкви.

Доктрина. Доктринальні джерела. Патристика та її роль у формуванні православного вчення. Роль церковних соборів у формуванні православної доктрини. Поняття догматів та їх місце у християнській доктрині. Зміст православної доктрини: теїстичні, христологічні, есхатологічні та еклезіологічні догмати.

Таїнства. Поняття та роль церковних таїнств. Таїнства причащення та хрещення в контексті феноменологічного аналізу. Смісловий зміст таїнств.

Тема 12. Католицизм.

Специфіка католицизму. Специфіка організації католицизму. Доктринальні джерела: роль патристики, церковних соборів у формуванні католицької доктрини, суджень римських пап по питанням віровчення. Специфіка католицької доктрини: догмати про філіоке, чистилище, непогрішимість римських пап у справах віри, непорочне зачаття Діви Марії та про її тілесне вознесення на небо.

Специфіка греко-католицизму. Виникнення уніатства на Україні, її скасування та відродження. Сучасна греко-католицька церква (УГКЦУ). Специфіка віровчення греко-католицизму.

Тема 13. Протестантизм

Специфіка протестантизму. Реформація у Європі та виникнення протестантизму. Мартін Лютер. Особливості віровчення: визнання священним авторитетом лише за Біблією, принцип оправдання вірою. Особливості культу. Особливості організації. Ранній протестантизм, пізній протестантизм та неопротестантизм. Протестантизм як опозиція католицизму та православ'ю.

Протестантські деномінації: баптизм та п'ятидесятники. Виникнення та поширення баптизму. Баптизм у сучасній Україні. Особливості віровчення та культу. Виникнення харизматичного руху. П'ятидесятники в сучасній Україні. Особливості руху п'ятидесятників.

Протестантські деномінації: адвентисти та Свідки Єгови. Виникнення руху адвентистів. Адвентисти сьомого дня (АСД). Адвентизм у сучасній Україні. Особливості

віровчення та культу АСД, Винкнення Свідків Єгови. Свідки Єгови в сучасній Україні. Особливості віровчення та культу Свідків Єгови.

Тема 14. Іслам.

Віровчення ісламу (Іман). Покора Аллаху як цінність. Іхсан та Джихад як основоположні принципи ісламу. Поняття «невірний». Критика вульгарного уявлення про Джихад. Ключові положення ісламу. Позиція унітарного монотеїзму. Вчення про расуля Мухаммеда. Коран як фундамент мусульманської традиції, структура та основні його ідеї. Есхатологія.

П'ять стовпів ісламу. Шахада. Салат (Намаз). Саум (Ураза). Закат. Хадж. Стовпи ісламу як реалізація Іхсану.

Суннізм та шиїзм. Особливості сунізму. Виникнення шиїзму та специфіка його віровчення.

Суфізм. Виникнення суфізму. Суфізм як опозиція доктринерству та ритуалізму. Тарік. Аскетичний вимір суфізму. Містичний вимір суфізму. Практика зікру.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва тем	Кількість годин						
	Денна форма				Заочна форма		
	усього	у тому разі			усього	у тому разі	
		лекц.	сем.	с/р		лекц	сем.
1. Релігієзнавство як галузь гуманітарного знання.	2	2			1	1	-
2. Сутність релігії.	18	2	4	12	2	2	-
3. Релігія як явище культури.	19	3	4	12	-	-	-
4. Індуїзм.	21	3	4	14	-	-	-
5. Класичний буддизм.	2	2	-	-	2	2	-
6. Течії буддизму.	20	2	4	14	-	-	-
7. Зороастризм.	2	2	-	-	-	-	-
8. Іудаїзм.	2	2	-	-	-	-	-
9. Біблія як фундамент християнської традиції.	33	3	6	24	3	1	2
10. Християнське віровчення.	36	4	6	26	4	2	2
11. Православ'я.	2	2	-	-	-		-
12. Католицизм.	1	1	-	-	-		-
13. Протестантизм.	2	2	-	-	1	1	-
14. Іслам.	20	2	4	14	3	1	2
Усього	180	32	32	116	16	10	6

4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1.	Питання про релігію як питання про людину: досвід вчення Л. Фейсрбаха.	4
2.	Релігія як культура в Книзі Проповістей Соломонових.	4
3.	Індуїзм. Вчення Упанішад.	4
4.	Буддизм. Вчення «Алмазної сутри».	4
5.	Іудаїзм. Релігійний досвід праведника в Книзі Йова.	3
6.	Іудаїзм. Проблема смислу життя в Книзі Еклезіяст.	3
7.	Християнство. Сотеріологічне вчення «Благої вісті».	4
8.	Християнство. Есхатологічне вчення «Благої вісті».	2
9.	Іслам. Вчення Корану.	4
Усього		32

5. Завдання для самостійної роботи

Тема	Год.
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Питання про релігію як питання про людину: досвід вчення Л. Фейсрбаха.	12
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Релігія як культура в Книзі Проповістей Соломонових.	12
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Індуїзм. Вчення Упанішад.	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Буддизм. Вчення «Алмазної сутри».	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Іудаїзм. Релігійний досвід праведника в Книзі Йова.	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Іудаїзм. Проблема смислу життя в Книзі Еклезіяст.	10
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Християнство. Сотеріологічне вчення «Благої вісті».	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Християнство. Есхатологічне вчення «Благої вісті».	12
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Іслам. Віровчення Корану.	14
Усього годин за курс	116

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

з курсу «Релігієзнавство» не передбачається

Тематика контрольних робіт:

Релігія у теології та у релігієзнавстві.
Філософія релігії як галузь релігієзнавства.
Релігія у психоаналізі З.Фрейда.

Ритуал як складова релігійного комплексу.
Роль релігії у світоглядній орієнтації.
Антропологічна детермінація релігії.
Архаїчний тотемізм.
Свято-обрядова культура східних слов'ян.
Індуїзм і брахманізм.
Чотири “благородні” істини буддизму.
Бог, Тора, Ізраїль як головні цінності іудаїзму.
Біблія як доктринальне джерело християнства.
Ісус Христос як центральна постать у християнській культурі.
Старозаповітна месіанська ідея та її втілення в ранньому християнстві.
Питання про шанування ікон та рух іконоборства у Візантії.
Символіка православного храму.
Специфіка доктрини віровчення католицизму.
Особливості віровчення та культу протестантизму.
П'ять “стовпів” ісламу.
Містицизм у суфізмі.
Причини виникнення та розповсюдження нетрадиційних релігій.
Вільнодумство і гуманізм.
Войовничий атеїзм французького Просвітництва.
“Прокляття християнству” Ф.Ніцше.
Сенс людського життя у світогляді світових релігій.
Християнська “етика любові”.
Моральне вдосконалення та аскетичний ідеал.
Теоретичні виміри свободи совісті.
Конституційні гарантії та законодавча база свободи совісті в Україні.
Зміни у житті релігійних організацій за роки незалежності України.

7.

Методи контролю

Поточний контроль

- Оцінка знань студентів за контрольними програмними питаннями поточної та попередніх тем.
- Оцінка за виконання практичних завдань
- Експрес-тестування за ключовими аспектами тем курсу.

Підсумковий контроль (іспит)

Перевірка розуміння студентами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.

8. Схема нарахування балів

Відвідування		Поточне тестування та самостійна робота														Контрольна робота	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума балів
Л	С	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	20	40	100
5	5	1	3	2	2	3	3	3	3	2	2	1	1	1	3			
60																		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Рекомендована література

ОСНОВНА

1. *Академічне релігієзнавство: Підручник / За ред. А. Колодного. – К.: Світ Знань, 2000.*
2. *Калінін Ю.А., Лубський В.І. Релігієзнавство. – К., 2002.*
3. *Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство.– К., 2001.*
4. *Історія релігій в Україні: Навчальний посібник / За ред. А.М. Колодного і П.Л. Яроцького.– К., 2001.*
5. *Історія релігії в Україні. В 2-х т.– К., 2000.*
6. *Релігієзнавство: предмет, структура, методологія. – К., 2000.*

7. Безант А. Аватар / А. Безант [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theosophy.ru/lib/avataras.htm>

8. Компанієць Л. В. Етимологічна реконструкція поняття «реінкарнація» / Л. В. Компанієць // Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. Українське релігієзнавство. – 2013. – № 67. – С. 105–114.

Допоміжна

1. Kompaniets L. Geflimmer Der Reinkarnationsidee im Spiegel Der Alten Kulturen / L. Kompaniets // Wyższa szkoła integracji europejskiej Kielecka wyższa szkoła ekonomiczno-prawnicza. Filozofia – Prawo – Kultura. Szczecin – 2013. – P. 6–18.

2. Компанієць Л. В. «Колообіги» ідеї реінкарнації у вимірах Платонівських умоспоглядань / Л. В. Компанієць // Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Українське релігієзнавство. – 2013. – № 68. – С. 29–42.

3. Kompaniets L. «Eternal» soul apparel or travels to «subtle bodies» / L. Kompaniets // Europäische Fachhochschule / European applied sciences. –2013. – № 12. Section 9. Religious studies. – P. 71–76.

4. Kompaniets L. Mystic-Philosophical Horizons the Idea of Reincarnation in Texts H. Blavatsky / L. Kompaniets // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences Scientific journal. – 2014. – № 1 (January-February). Volume 2. – P. 9–19.

5. Компанієць Л. В. В океані божественних інкарнацій, або «кола» еволюції А. Безант / Л. В. Компанієць // Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Українське релігієзнавство. – 2014. – № 69. – С. 131–144.

6. Компанієць Л. В. Історичні нитки ідеї реінкарнації / Л. В. Компанієць // Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Українське релігієзнавство. – 2014. – № 71–72. – С. 120–126.

7. Blavatsky H. The Secret Doctrine: The Synthesis of Science, Religion and Philosophy. 3 vols. / H.P. Blavatsky. – The Theosophical Publishing House, 1971. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sacred-texts.com/the/sd/>

8. Stevenson I. The pioneer of reincarnation Research / Ian Stevenson [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doctorshangout.com/forum/topics/dr-ian-stevenson-the-pioneer>

9. Gestrich Chr. Unsterblichkeit der Seele? Aspekte zur Erneuerung evangelischer Eschatologie. *Deutsches Pfarrerblatt*. 2010. №110. P. 582–586.

10. Goswell G. The eschatology of Malachi after Zecharia 14. *Journal of Biblical literature*. 2013. №132. P. 625–638.
11. Haag E. Der Sonntag als Herrentag und die tausendjährige Christusherrschaft: Tradition und Interpretation in Offb 20, 1–10. *Trierer theologische Zeitschrift*. 2011. №120. P. 26–45.
12. Hanegraaff W. J. [Esotericism and the Academy: Rejected Knowledge in Western Culture](#). Cambridge: [Cambridge University Press](#), 2012. 468 p.
13. Joseph G.K. Modern liberal theology has no Christian content: it is filled with Anti-Christian, Anti-Bible Deceptive Content. God Jesus Proof Academy, 2015. 32 p.
14. Joy J. The outpouring of the Holy Spirit in the Catholic Charismatic renewal: Theological interpretation of the experience. *Antiphon*. 2005. Vol. 9.2. P. 141–165.
15. Krans J., Lietaert Peerbolte L.J., Smit P.B. Paul, John, and Apocalyptic Eschatology: Studies in Honour of Martinus C. de Boer. BRILL, 2013. 326 p.
16. Lup J. R. Eschatology in a Secular Age: An Examination of the Use of Eschatology in the Philosophies of Heidegger, Berdyaev and Blumenberg : A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy Department of Philosophy College of Arts and Sciences University of South Florida. USA, South Florida, 2013. URL: <http://scholarcommons.usf.edu/etd> (дата звернення: 17.05 2016)
17. Richmond Q.B. Road to eternal life. Xlibris Corporation, 2013. 482 p.
18. Robinson J. T. Asceticism, Eschatology, Opposition to Philosophy: The Arabic Translation and Commentary of Salmon Ben Yeroham on Qohelet (Ecclesiastes). *Karaite Texts and Studies*. BRILL, 2012. 645 p.
19. Röhser G. Erwählung und Vorherbestimmung im Epheserbrief. *Studien zum Neuen Testament und seiner Umwelt*. 2014. №. 39. P. 85–110.
20. Rusconi R. Antichrist and Antichrists: The Encyclopedia of Apocalypticism: Vol. 2: Apocalypticism in Western History and Culture. New York; London : Continuum, 2000. Vol. 2. P. 287–325.
21. Saudek D. Endlich: Eschatologie als interdisziplinäre Fragestellung. *Renovatio*. 2010. №66. P. 38–48.
22. Saudek D. Science and Eschatology in the Open. *Universe Science & Christian Belief*. 2011. Vol. 23, No. 2. P. 133–157.
23. Shao J.T. Eschatology in the Old Testament. *ATA journal*. 2000. №13. P. 27–45.
24. Steinbock A.J. Evidence in the phenomenology of religious experience: The Oxford Handbook of Contemporary Phenomenology / ed. Den Zahavi. Oxford : Oxford University Press, 2012. P. 583–606.
25. Stinglhammer H. Eschatologie als Lebensstil. *Geist und Leben*. 2012. №85. P. 331–340.

26. Theißen G. L'eschatologie de Jésus: expression d'un monothéisme radical?. *Revue d'histoire et de philosophie religieuses*. 2012. № 92. P. 555–571.
27. Thompson M. K. Kingdom come: revisioning Pentecostal eschatology. *Journal of Pentecostal Theology Supplemental Series*. Dorset, UK: Deo Publishing, 2010. No. 37.
28. [Tzamalikos](#) P. Origen: Philosophy of History & Eschatology. BRILL, 2007. 516 p.
29. Walls J. *Cosmology and Eschatology: The Oxford Handbook of Eschatology*. New York: Oxford University Press, 2008. P. 563–580.
30. Walls J. L. *The Oxford Handbook of Eschatology*. Oxford University Press, 2007. 744 p.
31. [Wilkinson](#) D. *Christian Eschatology and the Physical Universe*. Bloomsbury Publishing, 2010. 256 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.iep.utm.edu/> Internet Encyclopedia of Philosophy
2. <http://www.lib.uiowa.edu/> The University of Iowa Libraries' guide to Cultural studies resources.
3. <http://www.humfak.auc.dk> International Association for Communication and Cultural Research (IAMCR)
4. <http://www.nbuv.gov.ua/> Бібліотека ім. В.Вернадського
5. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка
6. <http://www.filosof.com.ua/> Інститут філософії ім. Г. Сковороди
7. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> Найвидатніші філософи світу та України
8. <http://plato.stanford.edu/> Філософська енциклопедія Станфордського університету. (Англійською мовою).
9. <http://www.utm.edu/research/iep/> Філософська Інтернет- енциклопедія. (Англійською мовою).

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Тематика лекцій

- Тема 1. Релігієзнавство як галузь гуманітарного знання (2 год.).
- Тема 2. Сутність релігії (2 год.).
- Тема 3. Релігія як явище культури (3 год.).
- Тема 4. Індуїзм (3 год.).
- Тема 5. Класичний буддизм (2 год.).
- Тема 6. Течії буддизму (2 год.).
- Тема 7. Зороастризм (2 год.).
- Тема 8. Іудаїзм (2 год.).
- Тема 9. Біблія як фундамент християнської традиції (3 год.).
- Тема 10. Християнське віровчення (4 год.).
- Тема 11. Православ'я (2 год.).
- Тема 12. Католицизм (1 год.).
- Тема 13. Протестантизм (2 год.).
- Тема 14. Іслам (4 год.).

Тема 1. Релігієзнавство як галузь гуманітарного знання.

Предмет релігієзнавства. Визначення предмету релігієзнавства. Релігія як об'єкт вивчення. Основні види відношення до релігії та їх дослідження релігієзнавством. Досвід релігієзнавства як об'єкт дослідження в релігієзнавстві.

Теологічне та академічне релігієзнавство. Контури теологічного та світсько-академічного вивчення релігії. Різниця між теологічним та академічним релігієзнавством з позиції контексту вивчення. Проблема Бога в релігієзнавстві. Різниця між теологічним та академічним релігієзнавством з позиції питання про співвідношення віри та розуму. Різниця між теологічним та академічним релігієзнавством з позиції мети вивчення релігії.

Мета та завдання курсу академічного релігієзнавства. Релігієзнавство та «науковий атеїзм». Релігієзнавство та проблема приватних переконань. Звернення до релігії як звернення до людини та її культури. Огляд літератури з курсу.

Тема 2. Сутність релігії.

Характеристика надприродного. Поняття надприродного та його аспекти (онтологічний, гносеологічний, екзистенційний). Філософська та релігійна парадигми надприродного. Місце та роль надприродного в релігійній культурі. Сутнісні характеристики релігії.

Священне та мирське. Визначення священного (сакрального) та мирського (профанного) та основні функції священного у відношенні до

мирського. Роль надприродного і табу в конституванні священного. Тремендумне та фасцинированне як амбівалентні характеристики сакрального. «Моменти» енергійності, *maiestas*, *augustum* у визначенні священного. Основні напрями взаємовідношення священного та мирського (сакралізація та профанізація).

Тема 3. Релігія як явище культури

Роздум про релігію як роздум про культуру. Визначення культури.

Компоненти культури: антропологічний, процесуальний, результативний. Культуротворча роль артефактів, цінностей, норм, знаків. Роздум про релігію як роздум про людину та її життєдіяльність. Роздум про релігію як роздум про культурну творчість. Роздум про релігію як роздум про цінності та ідеали, що утворюються людиною. Роздум про релігію як роздум про знаково-символичний вимір культури. Роздум про релігію як роздум про регуляторний механізм культури. Роздум про релігію як роздум про культурні традиції у різноманітних конфесійних модифікаціях. Антропологічний, аксіологічний, семіотичний, регуляторний виміри релігійної культури.

Антропологічний вимір релігії. Питання про релігію як питання про людину. Релігія як простір виразу осмислення з боку людини себе самої. Релігія як простір осмислення людиною навколишнього світу та відношення до нього. Релігія як простір свідомлення людиною глибинного протиріччя між ідеальним прагненням та реальним станом життя, а також прагнення подолати фундаментальні протиріччя свого буття. Етіологічний та праксеологічний аспекти осмислення життя людини у релігії.

Аксіологічний вимір релігії. Питання про релігію як питання про цінності та ідеали, що людина виражає в даній культурі. Значення теологічних, екзистенційних, моральних, аскетичних, ритуальних цінностей. Ціннісна шкала. Фінальні та інструментальні цінності. Роль ідеалів у формування релігійної культури.

Семіотичний вимір культури. Питання про релігію як питання про знакові засоби самовираження культури. Зовнішня та внутрішня (сміслова) аспекти знаку. Знаки як носії інформації та їх реконструкція. Сакральні значення як важливіший механізм сакралізації, та засіб утворення релігійних текстів (механізм семіотизації релігійної культури).

Тема 4. Індуїзм

Формування індуїстської традиції. Шрутї та смріті. Індуїзм та ранні релігійні традиції в Індії. Криза брахманізму. Індуїзм як реформований брахманізм. Демократизація ритуалу: священні мандрівництва (ятри), священні танці, храми. Шрутї: Веди, Упанішади, Бхагавад-гіта. Смріті: Махабхарата та Рамаєна.

Боги індуїзму та ідея Брахману. Ведичні боги: Варуна, Індра, Яма. Характер індуїстського політеїзму. Тримурті: Брахма, Вішну, Шива. Ідея Брахмана та її значення у індуїстській традиції.

Вчення про мокшу. Сотеріологія брахманізму. Поняття сансари, карми та мокши. Шляхи досягнення мокши. Шлях знань (джняна-марга) та шлях дій (карма-марга). Форми аскетичної практики. Роль медитації в здійсненні мокши.

Кришнаїзм Формування кришнаїзму: давній культ Кришни. Бхагавад-гіта. Діяльність Бхактиведанта Свами Прабхупади та трансформація кришнаїзму. Поліформний монотеїзм. Ідея бога Кришни: Парабрахман, Бхагаван, Ішвара. Сотеріологія. Роль медитації.

Тема 5. Класичний буддизм

Буддистські культурні еталони. Виникнення буддизму. Буддизм і брахманізм. Образ Будди в класичному буддизмі. Буддівість як ідеал. Уявлення про архатів. Боддхисатва як культурний еталон.

Вчення про звільнення. Уявлення про сансару, майю, дхарми, скандхи та карму. Доктрина анатмавади. Ідея нірвани.

Чотири «благородні» істини. Вчення про страждання: чотири «благородні» істини: Дукха, Самудая, Ніродха, Магга (праджня, шила, самадха). Доктрини кшанікавади, аніггі й аніт'ї. Трішна та упеккха. Уявлення про буддистський «серединний шлях».

Медитація. Смысл медитативної практики. Самадхабхавана та віпассанабхавана. Динаміка медитативного акту.

Тема 6. Течії буддизму.

Основні риси хінаяни та махаяни. «Шлях старіших» (тхеравада) та «шлях молодших» (махаяна). Два ідеала: ідеал архату та ідеал боддхисатви. Орієнтація на стан буддівості в махаяні та ідеал нірвани. Будди та боддхисатви махаяни. Смысл візуалізації будд і боддхисатв.

Доктрина шуньої (шуньявада). Вчення Нагарджуни. Порожнеча як стан буддівості. Світоглядний зміст вчення про порожнечу. Девальвація уявлення про нірвану. «Алмазна сутра».

Дзен-буддизм. Сутність і кардинальні принципи дзен. Саторі. Роль шуньої. Відношення до мови і до священних текстів. Практика дзен. «Дзен безмовного просвітлення» (медитація) як практична реалізація саторі. «Дзен публичного діла»: вельди та коани.

Тема 7. Зороастризм

Характер дуалізму. Зенд-Авеста. Аша та Друдж. Ахура-Мазда (Ормузд) та Анхра-Майнью (Ахриман). Питання про виникнення зла. Ашвани та друджавани. Завдання для праведників.

Заратустра як релігійний реформатор та сакральна істота. Основні положення релігійної реформи Заратустри. Язати. Заратустра як сакральна істота та знаковий механізм сакралізації реформатора.

Есхатологія. Індивідуальна есхатологія. Міфічна картина про мандрівництво даєни. Глобальна есхатологія: ідеї кінця світу, Месії (Саошиант), воскресіння померлих, страшного суду, перетворення грішників, перемоги “царства світла”.

Культ вогню та обряди очищення. Вогонь у дихотомії священного та мирського. Поняття чистоти і нечистоти. Смісл обрядів очищення. Поховання померлих.

Тема 8. Іудаїзм

Ключові цінності іудаїзму. Іудаїзм як національна релігія. Ключові цінності іудаїзму: Бог, Заповіт, Ізраїль. Ідея Священного та святого Ізраїлю. Обрізання як символ Заповіту.

Віровчення. Тора і Талмуд. Позиція унітарного монотеїзма. Ідея богообранності Ізраїлю. Ідея Месії. Есхатологія.

Свята. Шабат. Пейсах. Шевуот. Суккот. Рош-Гашана. Синагога. Равінат.

Хасидизм. Сутність руху хасидів та його виникнення. Хасиди в Україні. Ідея релігійного благочестя. Культ цадиків.

Тема 9. Біблія як фундамент християнської традиції

Статус Біблії в християнській традиції та в релігієзнавстві. Біблія як культурний пам'ятник. Біблія як божественне одкровення. Загальний порівняльний аналіз Старого Заповіта з Новим Заповітом. Структура новозавітного канону та загальна характеристика його основних компонентів.

Основні положення євангельського вчення. Тема та головна ідея євангельських оповідей. Проблема Месії: основні аргументи його доказу (аналіз Євангелія від Матфія, розд. 1,3 та від Луки, розд. 2). Обґрунтування завдання Месії (аналіз Євангелія від Іоанна, роз. 3:16-21). Ідея жертвовної партиципації (аналіз Євангелія від Іоанна, розд. 15:1-13).

Християнське вчення у апостольських посланнях. Завдання апостольських послань. Основні положення христологічного вчення апостола Павла. Основні риси етики апостола Павла (аналіз послання ап. Павла до римлян 8:6-17). Значення послань апостола Павла в конфесійному самовизначенні християнства (вчення про Закон та Благодать у посланні до римлян).

Тема 10. Християнське віровчення

Вчення про Трійцю. Позиція тринитарного монотеїзму. Ідея Бога – Творця, Промислителя світу та людської долі. Основні риси триадологічного вчення. Проблема обґрунтування ідеї рівності Бога Отця та Бога Сина.

Вчення про гріхопадіння. Міф про падіння Адама та Єви в християнській інтерпретації. Основні риси вчення про гріхопадіння та його світоглядне значення.

Христологія. Ісус Христос – Новий Адам. Завдання месіанського служіння Сина Божого. Вчення про Боговоплощення. Вчення про Спокуту. Вчення про Воскресіння та вознесіння. Світоглядне значення христології.

Есхатологія. Основні риси приватної есхатології. Основні риси глобальної есхатології. Альтернативні вчення про пекло. Святоглядне значення християнської есхатології.

Тема 11. Православ'я

Автокефальні та автономні церкви. Поняття автокефальних та автономних церков. Православні церкви у сучасній Україні та проблема єдиної православної Церкви.

Доктрина. Доктринальні джерела. Патристика та її роль у формуванні православного вчення. Роль церковних соборів у формуванні православної доктрини. Поняття догматів та їх місце у християнській доктрині. Зміст православної доктрини: теїстичні, христологічні, есхатологічні та еклезіологічні догмати.

Таїнства. Поняття та роль церковних таїнств. Таїнства причащення та хрещення в контексті феноменологічного аналізу. Смісловий зміст таїнств.

Тема 12. Католицизм.

Специфіка католицизму. Специфіка організації католицизму. Доктринальні джерела: роль патристики, церковних соборів у формуванні католицької доктрини, суджень римських пап по питанням віровчення. Специфіка католицької доктрини: догмати про *filioque*, чистилище, непогрішимість римських пап у справах віри, непорочне зачаття Діви Марії та про її тілесне вознесення на небо.

Специфіка греко-католицизму. Виникнення уніатства на Україні, її скасування та відродження. Сучасна греко-католицька церква (УГКЦУ). Специфіка віровчення греко-католицизма.

Тема 13. Протестантизм

Специфіка протестантизму. Реформація у Європі та виникнення протестантизму. Мартін Лютер. Особливості віровчення: визнання священним авторитетом лише за Біблією, принцип оправдання вірою. Особливості культу. Особливості організації. Ранній протестантизм, пізній протестантизм та неопротестантизм. Протестантизм як опозиція католицизму та православ'ю.

Протестантські деномінації: баптизм та п'ятидесятники. Виникнення та поширення баптизму. Баптизм у сучасній Україні. Особливості віровчення та культу. Виникнення харизматичного руху. П'ятидесятники в сучасній Україні. Особливості руху п'ятидесятників.

Протестантські деномінації: адвентисти та Свідки Єгови. Виникнення руху адвентистів. Адвентисти сьомого дня (АСД). Адвентизм у сучасній Україні. Особливості віровчення та культу АСД, Винкнення Свідків Єгови. Свідки Єгови в сучасній Україні. Особливості віровчення та культу Свідків Єгови.

Тема 14. Іслам.

Віровчення ісламу (Іман). Покора Аллаху як цінність. Іхсан та Джихад як основоположні принципи ісламу. Поняття «невірний». Критика вульгарного уявлення про Джихад. Ключові положення ісламу. Позиція унітарного монотеїзму. Вчення про расуля Мухаммеда. Коран як фундамент мусульманської традиції, структура та основні його ідеї. Есхатологія.

П'ять стовпів ісламу. Шахада. Салат (Намаз). Саум (Ураза). Закат. Хадж. Стовпи ісламу як реалізація Іхсану.

Суннізм та шіїзм. Особливості сунізму. Виникнення шіїзму та специфіка його віровчення.

Суфізм. Виникнення суфізму. Суфізм як опозиція доктринерству та ритуалізму. Тарік. Аскетичний вимір суфізму. Містичний вимір суфізму. Практика зікру.

**МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ,
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Питання про релігію як питання про людину: досвід вчення Л. Фейєрбаха.	4
2.	Релігія як культура в Книзі Проповістей Соломонових.	4
3.	Індуїзм. Вчення Упанішад.	4
4.	Буддизм. Вчення «Алмазної сутри».	4
5.	Іудаїзм. Релігійний досвід праведника в Книзі Йова.	3
6.	Іудаїзм. Проблема смислу життя в Книзі Еклезіяст.	3
7.	Християнство. Сотеріологічне вчення «Благої вісті».	4
8.	Християнство. Есхатологічне вчення «Благої вісті».	2
9.	Іслам. Вчення Корану.	4
	Усього	32

Методичні вказівки до практичних занять

1 СЕМЕСТР Розділ *1: Теоретичне релігієзнавство*

Тема – 1: Питання про релігію у світовій думці

Заняття – 1.

1. Теологічне вчення про релігію.
2. Філософські концепції релігії:
 - а) філософія релігії Канта;
 - б) філософія релігії Гегеля;
 - в) антропологічна теорія Фейєрбаха.

Література.

Основна.

Гегель Г.В.Ф. Філософія релігії. – Т.1. – М., 1976. – С.252-271.

Кант І. Релігія в межах тільки розуму. // Кант І. Собр. соч. В. 8 т. – Т.6. – М., 1994. – Ч.4.- Розд. 1; Розд. 2.,1-3.

Фейєрбах Л. Сущність християнства. Введення // Избр. философские произведения. – М., 1955.

Калінін Ю. А., Харківченко Є. А. Релігієзнавство: Підручник. - К., 1998.- Розд. 1. – С.11-21.

Основы религиоведения: Учебник (Под ред. И. Н. Яблокова). – М., 1998. – Гл.1. – С.14-29.

Яблоков И. Н. Религиоведение. – М., 1998. – Разд.2. – Гл. 3-5.

Додаткова.

- Гараджа В. И. Религиоведение.- М.,1995. Введение. – §1.
Григорьян М. М. Курс лекций по истории атеизма. – М., 1979. – Лекции 11-12.
Гулыга А. В. Философия религии Гегеля //Гегель Г. В. Ф. Философия религии. – М., 1976.
Нарский И. С. Западноевропейская философия XIX века. – М., 1976. – С. 138-148.
Угринович Д. М. Введение в религиоведение. – М.,1985. – Гл.1. – С. 13-20.

Заняття-2.

1. Погляд на релігію К. Маркса і Енгельса.
2. Психологізаторські концепції (У. Джеймс, З. Фрейд).

Література.

Основна.

- Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб., 1992. Лекции 1-2.
Маркс К. К критике гегелевской философии права. Введение //Маркс К., Энгельс Ф. Соч.- 2-е изд. – Т. 1.- С.414-415.
Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М.,1990.
Энгельс Ф. Анти- Дюринг. // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 20. – С. 322,328-329.
Калінін Ю. А., Харьковщенко Є. А. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1998. – Розд. 1. – С. 21-24.
Основы религиоведения. (Под ред. И. Н. Яблокова).- М., 1998. – С. 29-46.
Яблоков И. Н. Религиоведение. - М., 1998. Разд. 2 – § 6.

Додаткова.

- Гараджа В. И. Религиоведение. – М., 1995. – Гл. 1. §§–3-4; Гл. 4.- §1.
Григорьян М. М. Курс лекций по истории религии и атеизма. – М., 1974. – Лекция-18.
В. И. Ленин об атеизме, религии и церкви. – М., 1975.
Попов А. С. Философские взгляды на религию К. Маркса, Ф. Энгельса и В. И. Ленина // Лекции по религиоведению. – М.,1998. – С. 87-97.
Современная буржуазная философия и религия. (Под ред. А. С. Богомолова). М., 1977. – Глава-4.

ТЕМА –2: Сутність релігії

1. Категорія надприродного у релігійній та філософській культурі.
2. Категорія священного та його роль у характеристиці релігії.
3. Головні риси релігійної віри.

Література.

Основна.

- Калінін Ю. А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1998. – Розд. 2. – §1.
Основы религиоведения: Учебник. (Под ред. И. Н. Яблокова). – М.,1998. – Гл. 1. –§ 2.

Яблоков И. Н. Религиоведение. – М., 1998. – разд. – 4. – Гл. 1.

Додаткова.

Булгаков С.Н. Свет Невечерний. – М., 1994. – Введение. – 1-5.

Гараджа В.И. Социология религии. - М., 1996. – Разд. 3.

Самыгин С. И., Нечипоренко В. Н., Полонская И. Н. Религиоведение: социология и психология религии. – Ростов-на-Дону, 1996. – Разд. 4. – §§ 1-2,3.1.

Угринович Д. М. Введение в религиоведение. – М., 1985. – С. 20-40.

Франк С. Л. С нами Бог// Франк С. Л. Духовные основы общества. – М., 1992. – С. 220-290.

ТЕМА-3: Функціональний аналіз релігії

1. Проблема функцій релігії у релігієзнавстві.

2. Функції релігії: а) світоглядна, б) компенсаторна, в) психо-терапевтична, г) легітимуюча, д) регуляторна, є) комунікативна, ж) інтегративна, з) дезінтегративна.

Література.

Основна.

Калінін Ю. А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1998. – Розд. 2. – §3.

Основы религиоведения: Учебник. (Под ред. И. Н. Яблокова). – М.,1998. – Гл. 5.

Тараненко В. М. Религиоведение: Уч. Справочное пособие. – Харьков.,1999. – Тема 2. – §3.

Яблоков И. Н. Религиоведение. – М., 1998. – Разд. – 4. – Гл. 6.

Додаткова.

Белла Р. Социология религии // Американская социология. Перспективы. Проблемы. Методы. – М., 1972. – С. 265-281.

Гараджа В. И. Религиоведение. - М., 1995. – Разд. 3. –§2.

Гараджа В. И. Социология религии., - М., 1996. – Разд. 3.

Мишаль Малерб. Религии человечества. Миф, религия, культура. – М., - СПб., 1997. – С. 532- 552.

Угринович Д. М. Введение в религиоведение. – М., 1985. – С. 87- 117.

Фромм Е. Психоанализ и религия // Сумерки богов. – М., 1989. – С. 143-221.

Розділ 2: Конфесійне релігієзнавство

ТЕМА-4: Індуїзм

1. Веди та ведична традиція.

2. Ключові цінності брахманізму.

3. Тримурті.

4. Йога як тактика життя в Бхагавад-гіті.

5. Ритуали.

Література.

Основна.

Калінін Ю. А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1998. – Розд. 3. – §3.- С. 65-72
Основы религиоведения: Учебник (Под ред. И. Н. Яблокова). – М.,1998. – Гл. 7.- §3.

Додаткова.

Васильев Л.С. История религий Востока. – М., 1998. – Гл. 12,15,16,
Иллюстрированная история религий. (Под ред. Шантепи де ля Соссе).- Т. 2. – М., 1992.- §§ 66-67, 87-92.
Каниткар (Хемант) В. П., Оуэн Коул У. Индуизм. – М.,1999.
Мень А. История религии (В 6 тт.).Т. 5: У врат молчания. М.,1991.
Мишель Малерб. Религии человечества. Миф, религия, культура. – М. – СПб., 1997. – С. 210-223.
Темкин Э. Н., Эрман В. Г. Мифы Древней Индии. – М.,1982.
Токарев С. А. Религии народов мира. – М., 1976. Гл. 15.

ТЕМА-5: Буддизм

1. Образ Будди у класичному буддизмі.
2. Вчення про страждання. Чотири “благородні” істини.
3. Буддистська сотеріологія.
4. Хінаяна та махаяна.
5. Ламаїзм.
6. Дзен-буддизм.

Література.

Основна.

Калінін Ю. А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1998. – Розд. 3. §4.- С.95-102.
Основы религиоведения: Учебник (Под ред. И. Н. Яблокова). – М.,1998. – Гл. 8.

Додаткова.

Васильев Л. С. История религий Востока. – М., 1998. – Гл. 14.
Введение в буддизм. – СПб.,1999
Иллюстрированная история религий (Под ред. Шантепи де ля Соссе).- Т. 2. – М., 1992.- §§79-86.
Клайв Эррикер. Буддизм. – М.,1999.
Мень А. История религии (В 6 тт.).Т. 5: У врат молчания. М.,1991.
Мишель Малерб. Великие религии человечества. Миф, религия, культура. – М. – СПб., 1997. – С. 250-262.
Токарев С. А. Религии народов мира. – М., 1976. Гл. 22.
Улиг Г. Будда. - Ростов-на-Дону, 1998.

ТЕМА-6: Іудаїзм

1. Бог та Ізраїль: ідея Завіту.
2. Рух старозавітних пророків. Боротьба за чистоту Завіту.
3. Месіанська ідея.

4. Головні свята.

Література.

Основна.

Біблія. Старий Завіт: Книга Буття. – Розділи 9,15,17. Книга Вихід. – Розд. 19:5; 31:16-17; 34: 27-29.

Книга Повторення Закону. – Розд. – 4-5; Книга Псалмів. Пс. 88. Книга Ісаї. – Розд. 11;53. Книга Єремії. – Розд. 11; 31: 31-33.

Калінін Ю. А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підручник. – К., 1998. – Розд. 3. – С.61-65.

Основы религиоведения: Учебник (Под ред. И. Н. Яблокова). – М.,1998. – Гл. 7. – § 2.- С. 86-90.

Додаткова.

Васильев Л. С. История религий Востока. – М., 1998. – Гл.6.- С.76-86.

Вассерман Г. Лекции по иудаизму. – Вильнюс, 1990.

Иллюстрированная история религий. (Под ред. Шантепи де ля Соссе).- Т. 2. – М., 1992.- §§44-55.

Лопухин А. П. Библийская история Ветхого Завета. – Монреаль,1986.

Мень А. История религии (В 6 тт.).Т. 3: У врат молчания. М.,1991.

Мишель Малерб. Религии человечества. Миф, религия, культура. – М. – СПб., 1997. – С. 67-86.

Пилкингтон. С. М. Иудаизм. – М.,1998.

Рижский М. И. Библийские пророки и пророчества. – М.,1987.

II СЕМЕСТР. *Розділ 3: Конфесійне релігієзнавство*

ТЕМА – 7: Християнська доктрина (4 годин)

Заняття – 1 : Вчення про Бога.

1. Ідея Старого та Нового Завіту.
2. Зміст ідеї Бога.
3. Теодицея.

Література.

Основна.

Біблія: Євангеліє від Матвія. – Розд. 5: 43-48. Євангеліє від Івана. – Розд. 3: 16-17; Розд. 4: 21-24. Послання Якова. – Розд. 1: 12-17. Перше послання Івана.- Розд. 4;5: 6-7. Послання Павла до римлян. – Розд. 3: 29-31. Послання Павла до євреїв.- Розд. 8-9; 12:5-11.

Додаткова.

Алипий,архимандрит,Ісайя, архимандрит. Догматическое богословие. Курс лекций. – М., 1994.

- Булгаков С. Н. Свет Невечерний. – М., 1994. – Отд. 1.
 Буткевич Т. И. Зло, его сущность и происхождение. – Харьков, 1897. –
 Заключение.
 Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій.- К., 1999. – Лекція 5.
 Лосский В.Н. Догматическое богословие //Мистическое богословие. – К., 1991. –
 С.263-296.
 Лосский Н.О. Бог и мировое зло. Основы теодицеи // Лосский Н.О. Бог и
 мировое зло.- М., 1994.
 Симфония. Путеводитель по Библии.- СПб.,1994.
 Тиллих П. Систематическое богословие. – СПб.,1998.- Т.1.-Ч.2.
 Трубецкой С. Н. Учение о логосе в его истории.- Ч.2.- Гл.1-2 //
 Трубецкой С.Н. Соч.- М.,1994.
 Христианство: Словарь.- М.,1994.
 Христианство: Энциклопедический словарь (В 3 тт.) – М., 1993-1995.

Заняття-2: Христологія.

1. Ісус Христос: Син Божий та Син Людський.
2. Христос – Месія.
3. Ісус Христос – Новий Адам.

Література.

Основна.

Біблія: Євангеліє від Матвія. – Розд. 1. Євангеліє від Івана. – Розд. 1; 3: 13-21; 4: 3-26; 5: 16-23;6.Перше послання ап.Павла до коринтян.- Розд.15.Послання ап.Павла до римлян. – Розд. 6. Послання ап.Павла до євреїв.- Розд.1-2; 5; 7: 24-28;9.Послання ап.Павла до колосян. Розд. 2:9.

Додаткова.

- Бультман Н. Р. Иисус // Путь: Междун. философ. журнал.- 1992.- №2.-С.3-136.
 Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій.- К., 1999. – Лекція 3.
 Лосский В.Н. Догматическое богословие //Мистическое богословие. – К., 1991. –
 С.299-335.
 Ренан Е. Жизнь Иисуса.- М., 1992.
 Симфония. Путеводитель по Библии.- СПб.,1994.
 Тиллих П. Систематическое богословие. – СПб.,1998.- Т.2.
 Трубецкой С. Н. Учение о логосе в его истории // Трубецкой С.Н. Соч.- М.,1994.
 Христианство: Словарь.- М.,1994.
 Христианство: Энциклопедический словарь. – М., 1993-1995.

ТЕМА-8: Раннє християнство у новозавітніх текстах

Заняття-1:Християнство та іудейське середовище

1. Ісус Христос та іудейська суспільність.
2. Місія апостолів серед іудеїв.
3. Закон і благодать: ідейна полеміка ап. Павла з іудео-християнами.

Література.

Основна.

Біблія: Євангеліє від Матвія. – Розд. 12;23;4:1-2;26:61-66. Євангеліє від Марка. – Розд. 7: 1-13. Дії Апостолів.- Розд.7; Розд.1:1-3; Розд. 15:1; Послання ап. Павла до римлян. – Розд. 2-5, 10. Послання ап. Павла до галаатів.- Розд.2: 11-16; 3;5.

Додаткова.

Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій.- К.. 1999. – Лекція 1-2.
Донини А. У истоков христианства.- М., 1989.- Гл. 1-4,6.
Кривалев И.А. История религии.- Т.1.-М.,1988.
Козин П. З. Раннее христианство. - К.,1987.
Мень А. История религии (В 2 т.).Т. 1-М., 1987.-Разд.7.
Свенцицкая И.С. Тайные писания первых христиан.- М., 1980.-С.47-57.
Симфония. Путеводитель по Библии.- СПб.,1994.
Поснов М.Н. История христианской церкви.
Ранович А. Б. У истоков христианства.
Христианство: Словарь.- М.,1994.
Христианство: Энциклопедический словарь. – М., 1993-1995.

Заняття-2: Християнство і язичницьке середовище

1. Християнська місія серед язичників.
2. Християнство і влада.

Література.

Основна.

Біблія: Дії апостолів.- Розд.17; 19: 23-40. Послання ап. Павла до римлян.- Розд. 13:1-5. Послання Іуди.- С. 7-8. Одкровення Івана Богослова.- Розд. 17;18:1-3.

Додаткова.

Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій.- К., 1999. – Лекція 1-2.
Донини А. У истоков христианства.- М., 1989.- Гл. 1-4,6.
Кривалев И.А. История религии.- Т.1.-М.,1988.
Козин П. З. Раннее христианство.-К.,1987.
Мень А. История религии (В 2 тт.).Т. 1-М., 1987.-Разд.7; Т.2-М., 1987.-Разд.1.
Поснов М.Н. История христианства до разделения церквей.- М.,1991.
Ранович А.Б. Первоисточники по истории раннего христианства. –М., 1990. – Разд.2. – Гл.3-4.
Свенцицкая И.С. Тайные писания первых христиан. – М., 1980. – С.47-57.
Симфония: Путеводитель по Библии. – СПб., 1994.
Христианство: Словарь. – М., 1994.
Христианство: Энциклопедический словарь. – М., 1993-1995.

ТЕМА-9: Іслам.

1. Ідейні витоки Ісламу: іудаїзм і християнство.
2. Сакральні істоти: Бог, Мухамед.
3. П'ять столпів ісламу.

Література.

Основна.

- Коран. Сури: 2; 23; 103-118; 25:23-44; 39:68-75; 30:39-44; 50:18-34; 55; 69.
 Калінін Ю.А., Харьковченко Є.А. Релігієзнавство: Підручник.-К., 1998.-Розд.3.-§4.
 Основы религиоведения: Учебник.(Под ред. И.Н. Яблокова). – М., 1998. – Гл.10.

Додаткова.

- Васильев Л.С. История религии Востока.-М., 1988. Гл.8-11.
 Грюненбаум Г.Є. Классический ислам: Очерк истории.-М., 1988.
 Иллюстрированная история религий. (Под ред. Шантепи де ля Соссе).-М.,1992.-§§ 56-64.
 Ислам: Энциклопедический словарь. – М., 1991.
 Климович Л.И. Книга о Коране, его происхождении и мифологии.- К., 1986.
 Кривелев И.А. История религии. – Т.2. – М., 1998.
 Панова В.Ф., Бахтин Ю.В. Пророк Мухаммед. – Ростов-на-Дону, 1997.
 Рукайя Мансуд. Ислам. – М., 1999.
 Сайид Муджаба Мусави Лари. Основные положения ислама. – Лекции по мусульманской догматике. – Баку, 1999.
 Саидбаев Т.С. Ислам. – М., 1993.

Завдання для самостійної роботи

Тема	Год.
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Питання про релігію як питання про людину: досвід вчення Л. Фейєрбаха.	12
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Релігія як культура в Книзі Проповістей Соломонових.	12
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Індуїзм. Вчення Упанішад.	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Буддизм. Вчення «Алмазної сутри».	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Іудаїзм. Релігійний досвід праведника в Книзі Йова.	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Іудаїзм. Проблема смислу життя в Книзі Еклезіяст.	10
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Християнство. Сотеріологічне вчення «Благої вісті».	14
Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Християнство. Есхатологічне вчення «Благої вісті».	12

Опрацювання джерел та наукової літератури за темою: Іслам. Віровчення Корану.	14
<i>Усього годин за курс</i>	116

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів з курсу релігієзнавства передбачає такі форми як підготовка до семінарських занять, написання курсових і контрольних робіт, рефератів, виконання вправ, що пропонуються для самоконтролю.

Основною формою самостійної роботи є підготовка до семінарських занять. Їх тематику та список літератури можна знайти у методичній брошурі ““Релігієзнавство”. Комплекс навчально-методичних матеріалів для студентів філософського факультету” (Х., 2003), що уклали С.О.Голіков та Г.Д.Панков. Цей методичний комплекс знаходиться в методичному фонді кафедри теорії культури і філософії науки. Підготовку до семінарів треба починати з осмислення лекційного матеріалу, звертаючи увагу не тільки на його структуру, але й на деякі проблемні ситуації, що ставляться та вирішуються лектором. Потім зверніться до основної рекомендованої літератури, до якої належать підручники та першоджерела. Знання першоджерел – це обов’язкова вимога для студентів філософського факультету в процесі вивчення курсу релігієзнавства. При вивченні якогось фрагменту першоджерела треба спочатку прочитати його цілком і зрозуміти загальний зміст тексту. Потім знов прочитайте текст, але більш уважно. Спробуйте визначити окремі ідейні компоненти та структуру тексту і уявити його логічну послідовність. Після експлікації ідейного змісту твору перейдіть до його інтерпретації шляхом співвідношення авторського урозуміння того чи іншого питання з Вашим власним розумінням і спробуйте дати свою оцінку ідейній позиції автора. Якщо потрібно більш широко та глибоко засвоїти питання семінарських занять, зверніться до додаткової літератури, що надається у методичній розробці.

В процесі підготовки до семінарських занять використовуйте спеціальний зошит. Рекомендується не тільки вести конспект запропонованої для семінарів літератури, але й висловлювати узагальнюючу модель розкриття конкретних питань, що висовуються для обговорення на заняттях, а також записувати власні свої думки. Виділіть у зошиті окреме місце для записи основних понять релігієзнавства та їх визначення.

Студент має право за своїм бажанням виступити на семінарському занятті з рефератом. Список запропонованих рефератів та література надаються нижче (див. п.п. 3.3 та 5). Однак студент також має можливість запропонувати власну тему, що не значиться у списку рефератів.

Студенти за фахом “культурологія” у другому навчальному семестрі в обов’язковому порядку повинні написати контрольну роботу з релігієзнавства обсягом 10-12 аркушів. Питання до контрольних робіт надається у п. 4.1, а література – у п.5. Студенти мають право запропонувати власну тему контрольної роботи, що не значиться у списку.

Студенти за фахом “філософія” у кінці третього навчального семестру повинні захистити курсову роботу з курсу релігієзнавства. Тематика курсових робіт та методичні рекомендації до їх підготовки – див. у п.4.3.а. Студенти мають право виконати курсову роботу за власною темою, що не пропонується у списку.

Матеріали для поточного контролю

Розділ – 1: Теоретичне релігієзнавство

Варіант – 1

1. Поняття надприродного. Надприродне в філософській та у релігійній культурі: порівняльна характеристика.
2. І.Кант вбачав сутність релігії у моралі. Чи можете Ви погодитися з цією думкою?
3. Визначте представників психологізаторського підходу щодо осмислення релігії: а) Г.В.Ф.Гегель, б) Л.Фейєрбах, в) М.Вебер, г) Е.Дюркгейм, д) З.Фрейд, е) К.Г.Юнг, ж) І.Кант, з) У.Джеймс, і) К.Маркс. Ф.Енгельс.

Варіант – 2

1. Поняття священного та його роль у розумінні релігії.
2. Деякі віруючі вважають богослов’я непотрібним для релігійного життя, оскільки для спасіння достатньо глибокої віри. Які закономірності релігійного процесу обумовлюють виникнення й розвиток богословської думки?
3. Кому належить висловлення: “тайна теології є тайна антропології”? а) Г.В.Ф.Гегелю, б) Л.Фейєрбаху, в) М.Веберу, г) Е.Дюркгейму, д) З.Фрейду, е) К.Г.Юнгу, ж) І.Канту, з) У.Джеймсу, і) К.Марксу, к) Ф.Енгельсу.

Розділ – 2: Конфесіональне релігієзнавство

Варіант № 1.

1. Дхамма: перша “благородна істина” (Дукха).
2. Зв’яжіть загальним смисловим полем свята: Шабат, Пейсах, Суккот та дайте аналіз взаємозв’язку між ними.
3. Визначте богів східнослов’янського пантеону: а) Макошь, б) Індра, в) Велес, г) Варуна, д) Шива, е) Агні, є) Арджуна, ж) Стрібог.

Варіант № 2.

1. Сутність іудаїзму: Бог – Тора – Ізраїль.
2. Зв’яжіть загальним смисловим полем ідеї майї, аніггі, трішни, шуньї з практикою

- медитації в буддизмі та дайте аналіз смислового взаємозв'язку між ними.
3. Визначте вірні висловлення:
- а) тотемізм – це віра в надприродні зв'язки між колективом з тим іншим видом тварин або рослин;
 - б) фетишизм – це наділення деяких предметів і явищ неживої природи надчуттєвими якостями;
 - в) анімізм – це віра в душу як двійника тіла, носія життя людини, а також тварин і рослин;
 - г) змістом магії є віра в можливість вплинути на реальність через надприродне шляхом певного практично-умовного дійства;
 - е) нагуалізм – це віра у властивого духа-захисника;
 - є) мана – це безособиста сила, що наповнює весь світ.

Розділ – 3: Конфесійне релігієзнавство

Варіант № 1.

1. Ісус Христос як Новий Адам.
2. Дайте аналіз мусульманського хаджу в контексті опозиції священного та мирського.
3. Визначте риси, властиві греко-католицизму: а) шанування ікон, б) догмат про чистилище, в) догмат про Трійцю, г) таїнство причастя, д) вчення про реінкарнацію, е) заперечення духовної влади римського папи, є) визначення священним авторитетом тільки Біблії, ж) шанування святих, догмат про filioque.

Варіант № 2.

1. Суфізм.
2. Розкрийте сотеріологічний смисл шанування ікон у православ'ї та пояснить його методом філософсько-антропологічного дискурсу.
3. Визначте риси, властиві руху Адвентистів сьомого дня: а) шанування ікон, б) догмат про чистилище, в) догмат про Трійцю, г) заперечення уявлення про безсмертя душ, д) вчення про реінкарнацію, е) визнання священного авторитету Римського папи, є) визначення священним авторитетом тільки Біблії, ж) шанування святих, з) догмат про filioque.

Розділ – 4: Вільнодумство. Релігійний світогляд. Свобода совісті.

Варіант № 1.

1. Філософський вимір свободи совісті.
2. Дайте аналіз євангельській смисло-життєвій стратегії у притчах про блудного сина та про десять дів.
3. Визначте вірні речення:
 - а) деїзм – це позиція, що заперечує церкву як соціальний інститут;
 - б) деїзм – це позиція, що визнає існування Бога, який не втручається у світ природи та суспільство;

- в) деїзм – це позиція, що затверджує існування Бога у вигляді внутрішнього принципу світу;
- г) деїзм – це форма атеїзму, що не визнає існування надприродного;
- д) видатними представниками деїзму були Аврелій Августин і Фома Аквінський;
- е) деїзм – це позиція, що обмежує функції Бога стосовно до світу лише першим поштовхом, через що Бог вклав закони у світ;
- є) видатним представником деїзму був Д.Дідро.

Варіант № 2.

1. Сучасна Конституція України про свободу совісті.
2. Визначте проблему ідеалу та шляхи його досягнення у Бхагавадгіті.
3. Визначте вірні речення:
 - а) пантеїзм – це позиція, що заперечує церкву як соціальний інститут;
 - б) пантеїзм – це позиція, що визнає існування Бога, який не втручається у світ природи та суспільство;
 - в) пантеїзм – це позиція, що затверджує існування Бога у вигляді внутрішнього принципу світу;
 - г) пантеїзм – форма атеїзму, що не визнає існування надприродного;
 - д) видатними представниками пантеїзму були Аврелій Августин і Фома Аквінський;
 - е) пантеїзм – це позиція, що обмежує функції Бога стосовно до світу лише першим поштовхом, через що Бог вклав закони у світ;
 - є) видатним представником пантеїзму був Джордано Бруно.

Завдання та вправи

1. Ви зустрілися з двома думками про предмет релігієзнавства. Перша думка: релігієзнавство - це атеїзм, тільки з формальною зміною назви дисципліни. Друга думка: якщо раніше викладачі наукового атеїзму заперечували релігію, то тепер викладачі релігієзнавства зазивають студентів до релігії та до Бога. Яка Ваша думка про це питання?

2. Визначте підхід що до вивчення релігії, який має вираз у наступному висловлюванні: «...Религиозное явление может быть воспринято в своем подлинном существе, только, если подход исследователя адекватен исследуемому явлению, если, иными словами, к нему подходят с серьезным же мерилем. Попытка познать существо таких явлений средствами физиологии, психологии, социологии, экономики, лингвистики, искусствovedения или какой-либо другой дисциплины обречена на неудачу; при этом

ускользает именно то, что составляет их уникальное и ни к чему не сводимое свойство - их священный характер."

3. Дайте аналіз визначенню Ф.Енгельсом релігії: «Всякая религия является не чем иным, как фантастическим отражением в головах людей тех внешних сил, которые господствуют над ними в их повседневной жизни, - отражением, в котором земные силы принимают форму неземных» (Маркс К, Энгельс Ф., Соч. - 2-е изд.- Т.20.- С. 328).

4. І.Кант враховував сутність релігії у моралі. Чи можете Ви погодитися з цією думкою?

5. Деякі віруючі враховують непотрібність богослов'я для релігійного життя, оскільки для спасіння достатньо глибокої віри. Які закономірності релігійного процесу обумовлюють виникнення і розвиток богословської думки?

6. Ознайомтеся з євангельською притчею про Лазаря (Євангеліє від Луки. - Розд. 16). Які функції релігії мають прояву в цієї притчі?

7. Е. Тайлор у книзі «Первісна культура» приводить ритуал деяких індієських племен. Під час церемоній індієці використовували пляшку, яку наповнювали каміннями. Вона уявлялася вмістком для духа, який мовляв із неї з людьми, коли її приводили в коливання. Тому індієці зверталися до цього знаряддя з промовами, приносили в дар їжу, створювали для його пошани кожнорічні свята. Які форми первісної релігії уявляються у даному ритуалі?

8. Уважно прочитайте розділ 60 старозавітної „Книги пророка Ісаї” та визначте відображені у ньому релігійні ідеї. Якими історичними реаліями ці ідеї обумовлені?

9. Пояснить: чому у східнослов'янському культі ідеал богині Макоші зображувався з піднятими руками уверх, які вказували на небо? Чи випадково, коли ідолів Лади й Леля встановлювали поряд з великим ідолом Макоші?

10. Визначте риси, притаманні конфуціанству, даосизму і синтоїзму: а) культ Шан-ді, б) культ Аматарасу, в) культ нащадків, г) культ імператора, д) інститут чернецтва, е) інститут жрецтва, ж) храми, з) уявлення про сакральне.

11. Дайте релігієзнавчий аналіз молитви: «О богиня Дурга, важко тому, хто йде шляхом життя без твого благословення. О Амба, захисниця безборонних, розповсюдь на нас мантию твоєї жалі. Я ув'язнений у безкінцеве коло народження, смерті й переродження. Позбав мене (О, Мати) від цього нещастя. Перемога тобі. О богиня, руйнівальниця демона. Махіші, дарувальниця благ і захисниця всіх богів і людей.

Дайте відповідь на питання: якій релігії характерна ця молитва та які уявлення вона відображує?

12. Будда розповів своїм учням притчу про стрілу. Одна людина була поранена стрілою. Він відмовився від того, щоб цю стрілу витягли з його тіла. Спочатку він побажав впізнати ім'я лучника, касту, матеріал, з якого виготовлена стріла, місце, де знаходився лучник, довжину стріли. Поки людина все це вивчає, вона вмирає. Поясніть сенс даної притчі з точки зору цінностей буддизму.

13. Дайте коментарій фрагменту з «Книги пророка Малахії»: «Ось Я посилаю Свого Ангела, і він перед обличчям Моїм приготує дорогу... І він сяде топити та чистити срібло, і очистить синів Левія, і їх перечистить, як золото й срібло. І будуть для Господа жертву приносити в правді... І прибуду до Вас Я на суд. І буду свідком швидким проти чарівників, і проти тих, хто присягу складає на лжу, і проти тих, хто запластою наймита тисне, вдову й сироту, хто відхиляє право чужинця, Мене ж не боїться, говорить Господь Саваот» (Мал.3:1,3,5).

Про яку релігію йде мова і які її риси тут відображені?

14. Християнська думка тлумачить воскресіння Ісуса Христа як перемоги життя над смертю, коли смерть вже не має безроздільну владу над людиною. Однак ж, людина не безсмертна, вона вмирає. Чи не суперечить ця обставина християнській думці? Як остання вирішує цю проблему?

15. Поясніть наступні слова апостола Павла: «А ми проповідуємо Христа розп'ятого, - для юдеїв згіршення, а для греків – безумство» (1 Кор. 1:23).

Дайте відповідь на питання: 1) Яке місце «проповідь Христа розп'ятого» займає у християнстві? 2) Чому ця ідея була «згіршенням для юдеїв» та «безумством для греків»?

16. Відомий вчитель, один з столпів західної християнської церкви IV ст, Ієронім Празський відмітив, що після років мучеників християнство стало могутнім у багатстві й силі, але ж слабким, у добродіях. Який процес еволюції християнства відображено у цьому висловленні?

17. Дайте коментарій наступній формулі, яка висловлює торжество іконошанування: « Неописанное Слово Отчее из Тебе, Богородице, описася воплощаем,

И осквернившийся образ в древнее вообразив. Божественною добротою смеси: но исповедающе спасение делом и словом сие воображаем»

Які аргументи іконошанування можна тут визначити?

18. Визначте риси, властиві греко-католицизму:

а.) шанування ікон, б) догмат про чистилище, в) догмат про Трійцю; г) таїнство причастя, д) вчення про інкарнацію, є) заперечення духовної влади Римського папи, ж) заперечення єпископату, з) визнання священним авторитетом тільки Біблії, к) шанування святих.

19. Ви зустрілися з віруючим, який пояснює свої погляди: "Субота є знаменням між Богом і людьми, тому додержання суботи є шанування Бога. Сатана, який знаходиться у суперечності Боту, має намір зруйнувати знак Творця і Спокутника - дійсну суботу."

До якої конфесії належить Ваш співбесідник?

20. Яке віронавчальне значення в ісламі має наступне висловлення у Корані: «Мы дали Мусе писание и вслед за ним Мы отправили посланников; и Мы даровали Исе, Сыну Марйам, ясные знамения и подкрепили его духом святым» (Коран.2:81)?

Які ідейні джерела ісламу можна тут уявити?».

21. Ви познайомилися з віруючим, який виразив свої погляди у наступній думці: «Ні Біблія, ні Коран ще не є кінцевим одкровенням Бога. Нове одкровення дано Богом преподобному Сан-Мен Муну. Корея - це богозбрана страна, до якої повинен прийти Месія, і яка стане центром цивілізації.»

Якого релігійного руху притримується Ваш знайомий?

22. Визначте сенс наступного висловлювання К. Маркса: «Атеизм есть гуманизм, опосредствованный с самим собой путем снятия религии.»

23. Визначте позицію щодо релігії Івана Карамазова, одного з персонажів роману Ф.М.Достоевського „Брати Карамазови»: «Я не Бога не приймаю, зрозумій ти це, я світа, якій Він створив, світа Божого не приймаю та не можу згодитися прийняти»

24. Поясїть слова Ф. Ніцше: «Панувати - та не бути більш рабом Бога: залишився лише цей засіб, щоб облагородити людей.»

25. Пояснїть філософсько-антропологічний сенс наступної тези: «Щоб людина змогла становитися Богом, треба було Богу стати людиною." Про яку релігію йде мова?

26. Ви зустріли на площі молодих людей з бритими головами, одягнутих в одяг жовтого і жовтогарячого кольору. Вони танцюють босоніж і співають. Серед слів пісень дуже часто відчувається: «Харе Крішна!». «Харе Крішна!», Хто ці люди й що вони роблять? Які світоглядні уявлення обумовлюють їхні дії?

27. Ознайомтеся з текстом Євангелія від Матвія (Розд.5:43-48), де мова йде про любов до ворогів. Наскільки гуманна ця заповідь у християнстві?

28. Інколи можна зіткнутися з думкою, згідно з якою зростання в Україні кількості церков і монастирів пояснюється масовим зверненням до Бога. Яка Ваша думка на це питання?

29. У Конституції 1997 р, громадянам СРСР гарантувалося право сповідати будь яку релігію, або не сповідати ніякої, правити релігійні культи, або вести атеїстичну пропаганду. Порівняйте це з ст.35 Конституції України 1996 р. Які риси демократизації державної політики щодо релігії мають вираз у сучасній Конституції?

30. Яке ваше відношення до ідеї національної церкви в Україні? Чи не суперечить вона ст.35 сучасній Конституції, згідно з якою жодна релігія не може визнаватися державною релігією?

Тематика контрольних робіт

1. Релігія у теології та у релігієзнавстві.

Філософія релігії як галузь релігієзнавства.

Релігія у психоаналізі З.Фрейда.

Ритуал як складова релігійного комплексу.

Роль релігії у світоглядній орієнтації.

Антропологічна детермінація релігії.

Архаїчний тотемізм.

Свято-обрядова культура східних слов'ян.

Індуїзм і брахманізм.

Чотири "благородні" істини буддизму.

Бог, Тора, Ізраїль як головні цінності іудаїзму.

Біблія як доктринальне джерело християнства.

Ісус Христос як центральна постать у християнській культурі.

Старозаповітна месіанська ідея та її втілення в ранньому християнстві.

Питання про шанування ікон та рух іконоборства у Візантії.

Символіка православного храму.

Специфіка доктрини віровчення католицизму.

Особливості віровчення та культу протестантизму.

П'ять "стовпів" ісламу.

Містицизм у суфізмі.

Причини виникнення та розповсюдження нетрадиційних релігій.

Вільнодумство і гуманізм.

Войовничий атеїзм французького Просвітництва.

"Прокляття християнству" Ф.Ніцше.

Сенс людського життя у світогляді світових релігій.

Християнська "етика любові".

Моральне вдосконалення та аскетичний ідеал.

Теоретичні виміри свободи совісті.

Конституційні гарантії та законодавча база свободи совісті в Україні.

Зміни у житті релігійних організацій за роки незалежності України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

**КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ З
КУРСУ
«РЕЛІГІЄЗНАВСТВО»**

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін	Примітки
1	Відвідування лекцій	5	постійно	
2	Відвідування семінарських занять	5	постійно	
3	Участь у семінарських заняттях	30	постійно	
4	Виконання контрольної роботи	20		
	Підсумковий контроль (екзаменаційна робота)	40		
	В С Ь О Г О	100		
	Додаткові бали (бонуси):			
	Участь в конференціях, круглих столах	5		
	Виступ на конференції за наявності друкованої програми	10		
	Публікація тез доповіді або наукової статті	15		

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС
ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.**

1. Відвідування лекцій:

5 балів: студент відвідав 90 - 100 % лекційних занять;

4 бали: студент відвідав 66 - 89 % лекційних занять;

3 бали: студент відвідав 41 – 65 % лекційних занять;

2 бали: студент відвідав 21 - 40% лекційних занять;

1 бал: студент відвідав 1- 20 % лекційних занять;

0 балів: студент не відвідував лекційні заняття

2. Відвідування семінарських занять:

5 балів: студент відвідав 90 - 100 % семінарських занять;

4 бали: студент відвідав 66 - 89 % семінарських занять;

3 бали: студент відвідав 41 – 65 % семінарських занять;

2 бали: студент відвідав 21 - 40% семінарських занять;

1 бал: студент відвідав 1- 20 % семінарських занять;

0 балів: студент не відвідував семінарські заняття

3.

Участь у семінарських заняттях (максимум 30 балів за 6 виступів):

Виступ з доповіддю

5 балів:

- виступ студента побудовано послідовно, системно, логічно;
- питання висвітлено всебічно та з урахуванням різних точок зору;
- під час виступів студент виявив глибоке знання змісту питання, вільно оперування релігієзнавчими термінами;
- відповіді повністю репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

4 бали:

- виступ студента побудовано в цілому послідовно та логічно;
- питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
- під час виступів студент виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування релігієзнавчими термінами;
- відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;

3 бали:

- виступ студента побудовано в цілому послідовно;
- питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
- під час виступів студент виявив певне знання змісту питання, оперування релігієзнавчими термінами;
- відповіді на додаткові питання не є повними, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки;

2 бали:

- виступ студента побудовано не завжди послідовно;
- питання достатньо висвітлено, проте відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив фрагментарне знання змісту питання, оперування релігієзнавчими термінами викликало труднощі;
- відповіді на додаткові питання потребують уточнення, конкретизації, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;

1 бал:

- виступ студента побудовано здебільшого стихійно;
- питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив роздуми про зміст питання, оперування релігієзнавчими термінами викликало значні труднощі;
- відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питань, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

0 балів: студент не підготував та не виступив з доповідями.

4. ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.

Студент має виконати контрольну роботу з релігієзнавства, яка передбачена навчальним планом підготовки фахівців. Орієнтована тематика контрольних робіт подана в НМК. Контрольна робота має складатися з вступу, основної частини та висновків та містити список використаної літератури.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ:

20 – 17 балів:

- студент всебічно обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував глибоке знання змісту обраної теми, вільне оперування релігієзнавчими категоріями, провів глибокий релігієзнавчий аналіз відповідних питань;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел та відповідної літератури;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- текст роботи викладено лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- роботу написано грамотно, оформлено відповідно до вимог та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

16– 13 балів:

- студент достатньо обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував знання змісту обраної теми, оперування релігієзнавчими категоріями, провів релігієзнавчий аналіз відповідних питань;
- в цілому висвітлені знання з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- текст роботи викладено послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- роботу написано грамотно з використанням релігієзнавчої фахової лексики, оформлено в цілому відповідно до вимог.

12– 9 балів:

- студент надав певне обґрунтування актуальності теми роботи, визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував певне знання змісту обраної теми, виклавши основні її положення;

- висвітлені знання з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- текст роботи викладено недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- робота, в цілому, написано грамотно, проте допущені помилки щодо її оформлення.

8– 5 балів:

- актуальність теми недостатньо висвітлено, мета та задачі не мають чітких формулювань;
- студент продемонстрував роздуми з обраної теми, відсутність знань основних релігієзнавчих категорій;
- текст роботи містить певні уявлення з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

4– 1 бал:

- студент надав спробу обґрунтування актуальності теми роботи, мета та задачі дослідження не визначені;
- студент продемонстрував відсутність знань з обраної проблеми;
- робота містить певні уявлення з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з багатьма помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

0 балів: робота відсутня

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 35 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.

Підсумкова робота складається з трьох питань та 5 тестів. Відповіді студента на кожне питання максимально оцінюється 10 балами, а на кожний тест – 2 балли.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

20 – 16 балів:

- студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування релігієзнавчими категоріями, провів глибокий релігієзнавчий аналіз означеної проблеми;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел та рекомендованої літератури;
- відповідь повністю репрезентує певну релігієзнавчу проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;
- відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

15– 12 балів:

- студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними релігієзнавчими категоріями, аргументовано виклав означену проблему;
- в цілому висвітлено знання з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- відповідь репрезентує певну релігієзнавчу проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми;
- відповідь написана грамотно з використанням релігієзнавчої фахової лексики.

11– 8 балів:

- студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;

- висвітлені знання з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- відповідь побудована навколо певної релігієзнавчої проблеми, але посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- відповідь, в цілому, написана грамотно.

7– 5 балів:

- студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних релігієзнавчих категорій;
- відповідь містить певні уявлення з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- відповідь написана з помилками.

4– 1 балів:

- студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання;
- відповідь містить певні уявлення з релігієзнавства, основних положень теоретичних першоджерел, матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилення на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки;
- відповідь написана з багатьма помилками.

0 балів: відповідь відсутня

**КОМПЛЕКТИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З
НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ
БІЛЕТИ АБО КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ
ЗАВДАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ**

Екзаменаційні питання для студентів філософського факультету 2 курсу

1. Религия как предмет разговора на философском факультете.
2. Сверхъестественное в религии и его религиоведческая критика.
3. Священное и мирское. Нуменозное и табу как механизмы сакрализации религиозной культуры.
4. Партиципация со сверхъестественным как религиозная универсалия.
5. Антропологическое измерение религии.
6. Аксиологическое измерение религии.
7. Религия как регулирующий механизм культуры.
8. Семиотическое измерение религии и семиотический метод ее критики.
9. Боги индуизма.
10. Идея Брахмана.
11. Идея мокши в индуизме.
12. Джняна-марга и карма-марга.
13. Полиформный монотеизм в кришнаизме.
14. Сотериология кришнаизма.
15. Будда и буддистские эталоны (архат и бодхисаттва).
16. Четыре «благородные» истины буддизма.
17. Буддистская сотериология.
18. Медитация в буддизме: ее смысловая направленность.
19. Сравнительные характеристики хинаяны и махаяны.
20. Идея шуньи.
21. Идея Бога и теодицея в иудаизме.
22. Тора и Талмуд как факторы сакральной коммуникации в иудаизме.
23. Идея Израиля в иудаизме.
24. Иудейские праздники Шабат, Песах, Шевуот, Рош Гашана, Йом Кипур в смысловом пространстве культуры.
25. Хасидизм.
26. Библия как источник христианского вероучения. Ветхий и Новый Завет.
27. Ключевые положения евангельского учения.
28. Идейное содержание апостольских посланий.
29. Тринитарное учение христианства.
30. Христианская доктрина грехопадения.
31. Христология: Иисус Христос – Новый Адам и Богочеловек.
32. Христология: Иисус Христос – Искупитель и Спаситель.
33. Христианская эсхатология как разновидность протеста.
34. Христианская сотериология как идеал.
35. Христианские концепции ада.
36. Автокефальные и автономные церкви в православии.
37. Иконопочитание в православии.
38. Специфика католического вероучения. Греко-католицизм.
39. Специфика протестантизма.
40. Протестантские течения: баптизм, пятидесятники, адвентизм (АСД), Свидетели Иеговы.
41. Идея ислама.
42. Мусульманское вероучение.
43. Пять «столпов» ислама.

44. Суфизм.
45. Суннизм и шиизм.
46. Характер дуализма в зороастризме.
47. Заратустра как сакральная личность и реформатор.
48. Эсхатология зороастризма.
49. Культ огня и очистительные обряды в зороастризме.
50. Проблема ценностного выбора в Катха Упанишадах.
51. Идея Высшего и способы его постижения в Катха Упанишадах.
52. «Колесница восхождения» как трансцендентный путь в Катха Упанишадах.
53. Партиципация с Брахманом как антропологическая проблема в Катха Упанишадах.
54. Поле Куру как пространство ценностного конфликта в Бхагавад-гите.
55. Идея Атмана в Бхагавад-гите.
56. Учение о жертвенной йоге в Бхагавад-гите.
57. Учение об истинном знании в Бхагавад-гите.
58. Обличение Израиля в текстах ветхозаветных пророках.
59. Идея обновления Израиля в книгах ветхозаветных пророках.
60. Мессианская идея в Книге пророка Исаии (гл. 11, 53) и ее выражение в Новом Завете.
61. Библейский Иов как культурный эталон.
62. Насилие как инструмент испытания праведника в Книге Иова.
63. Проблема смысла жизни в Книге Екклесиаст.
64. Смерть как фактор решения вопроса о смысле жизни в Книге Екклесиаст.
65. Мудрость как ценность в Притчах Соломона.
66. Традиция как фактор жизненного ориентирования человека в Притчах Соломона.
67. «Званные» и «призванные» в притче о брачном пире (Матф. 22 : 2-14).
68. Евангельская смысло-жизненная стратегия в притче о блудном сыне (Лука, 15 : 11-32).
69. Этика милосердия в притче о милосердном самарянине (Лука, 10 : 25-37).
70. Аксиологический смысл притчи о мытаре и фарисее (Лука, 18 : 10-14).
71. Характер веры и механизмы ее обоснования в 23 суре Корана (в переводе И. Ю. Крачковского).

Понятійний апарат

Теологія. Конфесія. Нуменозне та його маніфестація, ієрофанія. Сакралізація та секуляризація. Монотеїзм (унітарний, тринітарний, полі-формний). Аскетика. Містика. Партиципация. Трансцендентне та іманентне. Догмат, есхатологія, сотеріологія.

Брахман (Атман), атман. Мокша, сансара, майя, карма, адвайя. Тримурті. Джняна-марга, карма-марга, бхакті-марга. Медитація. Йога.

Буддовість, архат, бодхисаттва. Шуня, Дхарма, трішна, анатмавада, дхарми і скандхи, нирвана.

Аша (ашвани), Друдж (друджвани).

Песах, Шабат, Шевуот, Рош-Гашана, Йом Кипур, хасид, цадик, раввін.

Новий Адам. Патристика. Чистилище, filioque. Реформація.

Умма, іхсан, джихад. Шахада, намаз (салат). Ураза (саум), Рамадан, закят, хадж, Кааба. Тарікат, факр (факир), зікр.

Священні тексти: Веди, Упанішади, Бхагавад-гіта, Тора, Талмуд, Авеста, Біблія, Коран, Сунна.

Сакральні істоти: Варуна, Індра, Агні, Брахма, Вішну, Шива, Кришна, Будда, бодхисаттва, архат, Ахура-Мазда, Анхра-Майнью, Саошиант.

Екзаменаційні білети для філософів 2 курсу д/в

БІЛЕТ № 1

1. Релігія як предмет розговору на філософському факультеті.
2. «Колісниця сходження» як трансцендентний шлях у Катха Упанішадах.
3. Християнська есхатологія як вираження ідеалу.
4. Дайте вірне визначення Тарікату:
 - а) ідея про спадкоємність благодаті від Аллаха до Алі та його нащадків у вченні шиїзму,
 - б) звернення аскези до внутрішнього стану людини;
 - в) вимога ритуальної чистоти в здійсненні хаджу;
 - г) обов'язкова милостиня на користь Умми;
 - д) ...
5. Визначте невірне висловлення:
 - а) зороастрійці не визнають священним авторитетом Веди,
 - б) шійїти відмовляються шанувати Сунну,
 - в) хасиди, дотримуючись чистоти ісламу, заперечують містику,
 - г) греко-католики сповідають догмат про filioque.
6. В іудаїзмі свято, що нагадує про Судний день, називається...
7. Стан ілюзорності сансаричного буття в індуїзмі та буддизмі називається ...

БІЛЕТ № 2

1. Надприродне в релігії та його релігієзнавча критика.
2. Характер віри та механізми її обґрунтування у 23 сурі Корану.
3. Ідея шуної.
4. Визначте невірне висловлення:
 - а) обрізання – це символ духовного відродження Ізраїлю,
 - б) обрізання – це символ етнічної та релігійної ідентифікації народу Ізраїлю,
 - в) обрізання – це сакральний регулятор у житті народу Ізраїлю,
 - г) обрізання – це лінія розмежування між сакральним та мирським у самосвідомості старозавітної культури.
 - д)...
5. Дайте вірне висловлення:
 - а) Сунна – це один із стовпів ісламу,
 - б) адвентисти визнають догмат про filioque,
 - в) буддизм не визнає монотеїстичний культ,
 - г) згідно Бхагавад-гіти, адвайя – це стан ідеальної свідомості.
6. Характер монотеїзму в кришнаїзмі визначається як ... монотеїзм.
7. У притчі про митаря та фарисея фарисей був осуджений Ісусом Христом за гріх, який у християнській етиці визначається як ...

БІЛЕТ № 3

1. Антропологічний вимір релігії.
2. Проблема смислу життя в Книзі Еклезіасту.
3. Джняна-марга та карма-марга.
4. Визначте позицію, що відповідає християнській думці:

- а) ідея, що Богу Отцю, Богу Сину й Богу Святому Духу притаманні три різні божественні природи,
 - б) ідея, що Ісусу Христу притаманна лише божественна природа,
 - в) ідея про Ісуса Христа як аватару Бога Отця.
 - г) ідея про вічну смерть не тільки тіла грішників, але й їх душ.
 - д)...
5. Дайте вірне визначення:
 - а) Умма – це один із стовпів ісламу,
 - б) хасиди заперечують святість Тори,
 - в) п'ятидесятники визнають догмат про filioque,
 - г) Шабат – це свято в іудаїзмі, в якому шанується послання Богом Тори для іудеїв.
 6. Внутрішній духовний шлях у суфізмі називається ...
 7. Католицький догмат про існування есхатологічного місця між раєм та пеклом має назву догматом про

БІЛЕТ № 4

1. Аксіологічний вимір релігії.
2. «Кликані» та «покликані» у притчі про весільний шлюб.
3. Ідея брахмана.
4. Яка риса притаманна хасидизму?
 - а) опозиційність до Тори,
 - б) значне посилення ролі вченої освіченості у релігійному житті,
 - в) значний акцент на чуттєво-емоційному стані у процесі релігійного досвіду,
 - г) посилення культу раввінів,
 - д)...
5. Дайте вірне висловлення:
 - а) у християнстві патристика виникла як опозиція церковній догматиці,
 - б) суфізм виник як опозиція до мусульманської містики,
 - в) харизматизм виник як опозиція до православ'я, католицизму і протестантських деномінацій,
 - г) шіїзм виник як опозиція до мусульманської догматики.
6. Священим днем Адвентисти сьомого дня шанують... .
7. Вчення про остаточну долю світу та людини має назву...

БІЛЕТ № 5

1. Священне та мирське. Нуменозне і табу як механізми сакралізації релігійної культури.
2. Мудрість як цінність у Притчах Соломона.
3. Особливості протестантизму.
4. Що таке бхакті-марга у кришнаїзмі?
 - а) стан просвітлення,
 - б) стан відданого служіння Кришні,
 - в) шлях знань з метою досягнення мокши,
 - г) ілюзорний стан свідомості.
5. Визначте рису, що не відповідає сунізму.
 - а) визнання Шахади,
 - б) культ Алі,
 - в) орієнтація свідомості на великий Джихад,
 - г) дотримання Сауму (Урази).

6. У буддизмі істота, що добровільно відмовилася від нірвани для допомоги іншим істотам звільнитися від сансари, називається...

7. У зороастризмі закон порядку та гармонії має називається... _____

Екзаменаційні білети для культурологів 2 курсу д/в

БІЛЕТ № 1

1. Священне та мирське. Нуменозне та табу як механізми сакралізації релігійної культури.
2. Вчення про жертвну йогу в Бхагавад-гіті.
3. Ідея оновлення Ізраїлю у книгах стародавніх пророків.
4. Яка риса відповідає протестантському вченню?
 - а) ідея про те, що три божественні особистості Трійці складають між собою єдність та роздільність,
 - б) ідея про сумісність божественної та людської природи в особистості Ісуса Христа,
 - в) догмат про сходження Святого Духа від Бога Отця та від Бога Сина,
 - г) догмат про чистилище.
5. Визначте невірне висловлення:
 - а) джняна-марга – це шлях до звільнення від мокши,
 - б) шунья визнається станом буддовості,
 - в) хасиди визнають святість Тори,
 - г) суфії практикують зікр.
6. У зороастризмі найбільш сакральним атрибутом храму визнається ...
7. Специфіка шиїзму визначається у дотримання культу _____, котрий шанується поруч з Мухамедом.

БІЛЕТ № 2

1. Антропологічний вимір релігії.
2. Ідея поновлення Ізраїлю у книгах старозавітних пророків.
3. Медитація у класичному буддизмі як шлях до ідеалу.
4. Визначте положення, що не відповідає православному погляду навколо питання про відношення до ікон.
 - а) ікони шануються за образ святості, котрий вони презентують;
 - б) ікони шануються за поклоніння святому, котрий зображений на іконі;
 - в) ікони шануються як об'єкти поклоніння;
 - г) ікони шануються як комунікативний фактор стосовно релігійному досвіду.
5. Визначте вірне висловлення:
 - а) Тарікат – це один із стовпів ісламу,
 - б) у класичному буддизмі нірвана розглядається як позбавлення душі від сансаричного буття,
 - в) Адвентисти сьомого дня сповідають догмат про filioque,
 - г) у зороастризмі душа друджвана потрапляє до царства Ахура Мазди.
6. Надання священного смислу різноманітним феноменам зовнішнього світу і образам людської свідомості має назву ...
7. В ісламі боротьба мусульманина з власними пороками має назву ...

БІЛЕТ № 3

1. Аксіологічний вимір релігії.
2. Біблейський Йов як культурний еталон.
3. Характер дуалізму в зороастризмі.
4. Визначте вірне висловлення джняни – марги.
 - а) стан рівноваги свідомості,
 - б) вид кармічної дії,
 - в) «шлях знань» до мокши,
 - г) «шлях дій», що веде до мокши.
5. Дайте вірне визначення:
 - а) Умма – це один із стовпів ісламу,
 - б) бхакті-марга – це шлях звільнення від карми,
 - в) православ'я не визнає поклоніння іконам,
 - г) Шабат – це свято в іудаїзмі для шанування Тори, яку Бог дарував іудеям.
6. Незалежні одна від іншої православні церкви називаються ... церквами.
7. Католицький догмат про існування есхатологічного місця між раєм та пеклом має назву догматом про

БІЛЕТ № 4

1. Релігія як регулюючий механізм культури.
2. Етика милосердя у притчі про милосердного самарянина.
3. Ідея Брахмана та мокши.
3. Визначте вірне розуміння секуляризації:
 - а) це процес послаблення місця і ролі сакрального фактору у суспільстві та культурі,
 - б) це процес послаблення раціонального фактору та підвищення ролі віри в суспільстві та культурі,
 - в) це процес встановлення пріоритету однієї конфесії над другою в релігійному житті,
 - г) це процес зміцнення релігійної віри у свідомості особистості,
 - д) ...
4. Визначте вірне висловлення:
 - а) в індуїзмі шанується Авеста,
 - б) скандхи складають простір нірвани,
 - в) у зороастризмі визнається руйнівна сила Анхра-Майнью,
 - г) шіїзм виник як опозиція до мусульманської містики.
6. В індуїзмі бог грома та блискавки зветься
7. У православ'ї та католицизмі вчення отців Церкви називається

БІЛЕТ № 5

1. Семіотичний вимір релігії та семіотичний метод її критики.
2. Традиція як фактор орієнтування людини у житті в Притчах Соломона.
3. Христологія: Ісус Христос як Новий Адам та Боголюдина.
4. Дайте вірне визначення бодхисатви:
 - а) істота, яка усвідомила Крішну,
 - б) істота, яка звільнилася від сансари та увійшла у нірвану,

- в) істота, яка досягла світу богів, але добровільно повернулася у світ людей для їх визволення від сансаричного буття,
- г) істота, яка звільнилася від сансари, але добровільно повернулася до світу людей для їх визволення від сансаричного буття,
- д) ...

5. Дайте вірне визначення:

- а) есхатологія – це вчення про партиципацію людини з сакральним,
- б) адвайя – це ілюзорний стан свідомості,
- в) зороастризм – це політеїстична релігія,
- г) зікр – це містична практика суфіїв.

6. Процес витискування священних цінностей цінностями мирськими визначається поняттям ...

7. Згідно вченню апостола Павла, спокута Ісуса Христа примиряє людину з ...

Екзаменаційні питання на 1 семестр для 3 курсу філософського факультету

з/в

1. Предмет религиоведения.
2. Философский анализ религии.
3. Феноменологический анализ религии.
4. Понятие сверхъестественного. Сверхъестественное в религиозной и философской культуре: сравнительная характеристика.
5. Понятие священного и его роль в понимании религии.
6. Миф в системе религиозной культуры.
7. Структура, смысл и мотивы религиозного ритуала.
8. Соотношение мифа и ритуала.
9. Компенсаторная и психотерапевтическая функции религии.
10. Легитимирующая и регуляторная функции религии.
11. Функции интеграции, консолидации и локализации.
12. Индуизм и предшествующие религиозные традиции Индии.
13. Идея Брахмана.
14. Представление о Тримурти в индуизме.
15. Учение о мокше и о путях ее достижения в индуизме.
16. Ключевые идеи Бхагавад-титы.
17. Идея Бога в Кришнаизме.
18. Будда и буддистские эталоны (архат и бодхисаттва).
19. Четыре «благородные» истины буддизма.
20. Сотериология классического буддизма.
21. Медитация в буддизме: ее смысловая направленность.
22. Хиньяна и махаяна.
23. Доктрина шуньи
24. Ламаизм.
25. Сущность дзен-буддизма.
26. Духовная практика сатори.

Екзаменаційні білети на 1 семестр для 3 курсу філософського факультету з/в

БІЛЕТ № 1

1. Теологічне та академічне релігієзнавство.
2. Чотири «благородні» істини буддизму.

3. Визначте вірне висловлення:
- а) предметом феноменології релігії є філософське осмислення проявлення священного в релігійних міфах,
 - б) предметом феноменології релігії є історичний аналіз нуменозного в його співвідношенні з людиною і суспільством,
 - в) предметом феноменології релігії є осмислення ієрофаній в релігійній культурі,
 - г) предметом феноменології релігії є філософське осмислення нуменозного в його співвідношенні з сакральним світом.
2. У індуїзмі звільнення людини від сансаричного буття має назву...

БІЛЕТ № 2

- 1. Поняття священного та його роль у розумінні релігійної культури.
- 2. Вчення про мокшу та шляхи її здійснення в індуїзмі.
- 3. Визначте невірне визначення:
 - а) теологічне релігієзнавство, у відміну від феноменології релігії, не визнає ієрофанії в релігійній культурі;
 - б) теологічне релігієзнавство, як і світсько-академічне релігієзнавство, використовує філософські методи в осмисленні релігії;
 - в) теологічне релігієзнавство, у відміну від світсько-академічного релігієзнавства, осмислює релігію з позиції визнання трансцендентності нуменозного;
 - г) теологічне релігієзнавство, як і академічне релігієзнавство, розглядає релігію в системі культури.
- 4. Завдання з парадоксальними ситуаціями, що спрямовані на досягнення саторі, мають назву...

БІЛЕТ № 3

- 1. Феноменологія релігії
- 2. Медитація в буддизмі: її смислова спрямованість.
- 2. Дайте вірне визначення фідеїзму:
 - а) позиція, що затверджує пріоритет розуму над вірою,
 - б) позиція, що затверджує пріоритет віри над розумом,
 - в) позиція, що затверджує пріоритет однією конфесії над іншою,
 - г) позиція, що утверджує пріоритет волі Бога над свободою людини.
- 4. Істота, що досягла просвітлення та відмовилась увійти у нірвану, щоб допомогти людям досягнути стану буддовості, має назву... .

БІЛЕТ № 4

- 1. Феноменологія релігії.
- 2. Сутність дзен-буддизму.
- 3. Дайте вірне визначення уявлення про майю:
 - а) майя – це стан раптового просвітлення;
 - б) майя – це усвідомлення принципу мінливості усіх речей, явищ та світу в цілому;
 - в) майя – це різновид буддистської медитації, коли свідомість зосереджується на порожнечі;

г) майя – це ілюзорність сансаричного буття.

4. Захист та виправдання теологічним релігієзнавством віровчення певної конфесії має назву... .

БІЛЕТ № 5

1. Надприродне у релігійній культурі та у філософії.
2. Доктрина шуньї.
3. Дайте вірне визначення:
 - а) мокша – це поняття в індуїзмі, що означає визволення від сансаричного буття та воз'єднання атмана з Брахманом;
 - б) мокша – це поняття в індуїзмі, що означає визволення від сансаричного буття та воз'єднання атмана з Буддой,
 - в) мокша – це поняття в індуїзмі, що означає дхармичний стан сансаричного буття;
 - г) мокша – це поняття в індуїзмі, що означає ілюзорний стан сансаричного буття.
4. Позиція, що затверджує пріоритет віри над розумом, має назву... .

Екзаменаційні питання на 2 семестр для 3 курсу філософського факультету з/в

1. Вероучение иудаизма.
2. Иудейские праздники Шабат, Песах, Шевуот, Рош Гашана, Йом Кипур в смысловом пространстве культуры.
3. Хасидизм.
4. Библия как источник христианского вероучения. Ветхий и Новый Завет.
5. Ключевые положения евангельского учения.
6. Тринитарное учение христианства.
7. Христианская доктрина грехопадения.
8. Христология: Иисус Христос – Новый Адам.
9. Христианская эсхатология.
10. Христианская сотериология.
11. Христианское учение об аде.
12. Автокефальные и автономные церкви в православии.
13. Иконопочитание в православии.
14. Специфика католического вероучения. Греко-католицизм.
15. Специфика протестантизма.
16. Протестантские течения: баптизм, пятидесятники, адвентизм (АСД), Свидетели Иеговы.
17. Идея ислама.
18. Мусульманское вероучение.
19. Пять «столпов» ислама.
20. Суфизм.
21. Проблема смысла жизни в Книге Екклесиаст.
22. Смерть как фактор решения вопроса о смысле жизни в Книге Екклесиаст.
23. «Званные» и «призванные» в притче о брачном пире (Матф. 22 : 2-14).
24. Евангельская смысло-жизненная стратегия в притче о блудном сыне (Лука, 15 : 11-32).
25. Этика милосердия в притче о милосердном самарянине (Лука, 10:25-37).

Екзаменаційні білети на 2 семестр для 3 курсу філософського факультету з/в

БИЛЕТ № 1

1. Ідея Ізраїлю в іудаїзмі.
2. Ісус Христос – Новий Адам.
3. Дайте вірне визначення Тарікату:
 - а) ідея про спадкоємність благодаті від Аллаха до Алі та його нащадків у вченні шійїзму,
 - б) звернення аскези до внутрішнього стану людини;
 - в) вимога ритуальної чистоти в здійсненні хаджу;
 - г) обов'язкова милостиня на користь Умми.
2. Католицький догмат про існування есхатологічного місця між раєм та пеклом має назву догматом про

БИЛЕТ № 2

1. Ідея Бога та теодицея в іудаїзмі.
2. Роль апостольських послань у християнській традиції.
3. Яка риса відповідає протестантському вченню?
 - а) ідея про те, що три божественні особистості Трійці складають між собою єдність та роздільність,
 - б) ідея про сумісність божественної та людської природи в особистості Ісуса Христа,
 - в) догмат про сходження Святого Духа від Бога Отця та від Бога Сина,
 - г) догмат про чистилище.
4. В ісламі боротьба мусульманина з власними пороками має назву ...

БИЛЕТ № 3

1. Основні положення євангельського вчення.
2. Особливості протестантизму.
3. Дайте вірне визначення:
 - а) Умма – це один із стовпів ісламу,
 - б) католики визнають священний авторитет патристики,
 - в) Адвентисти сьомого дня сповідають догмат про *filioque*,
 - г) Суккот – це свято в іудаїзмі для шанування Тори, яку Бог подарував іудеям.
4. Незалежні одна від іншої православної церкви мають назву ... церков.

БИЛЕТ № 4

1. Ідея ісламу. Іхсан та Джихад.
2. Християнська сотеріологія.
3. Визначте некоректне висловлення:
 - а) обрізання – це символ духовного відродження Ізраїлю,
 - б) обрізання – це символ етнічної та релігійної ідентифікації народу Ізраїлю,
 - в) обрізання – це сакральний регулятор у житті народу Ізраїлю,
 - г) обрізання – це лінія розмежування між сакральним та мирським у самосвідомості старозавітної культури.
4. Аскетичний принцип добровільної бідності у суфізмі має назву

БИЛЕТ № 5

1. Суфізм.
2. Тора і Талмуд.
3. Визначте позицію, що відповідає ортодоксальному християнству:
 - а) ідея, що трьом особистостям Святої Трійці притаманні три різні природи,
 - б) ідея, що Ісусу Христу притаманна тільки божественна природа,
 - в) ідея про звільнення усіх грішників від нескінченних пекельних мук,
 - г) ідея о врятуванні не тільки душ праведників, але й їх фізичних тіл.
4. У православ'ї та католицизмі вчення отців Церкви має назву... .